

~~Paed.~~

~~2434.~~

PAKT.

1482

A. W. S.

Tellies.

1782

Augustus Herman. Franckenak,
Sz. Ir. Prof. és Predikatornak

Oktatása

A' GYERMEK NEVE- LE' SRÜL

Az igaz Isteni félelemre és
kegyeliségre

*Mint vitéssenek a kis Gyermeknek;
Közbeszélgetésbe foglaltatott Virth Ambrus
Nörimb. Predik. által, most pedig szük-
séges voltáért és a köynséges haszonért ker-
desekbe foglalva Magyar nyelvre fordít-
tatott: Melly munkával minden valláson lé-
vők alkalmassan élhetnek, mert itt a hit
dolgáru nem disputáltatik, hanem*

Kiváltképpen a kegyel-
SZÜLE'KNEK
és a hiv
PRÆCEPTOROKNAK

*és kegyes tanács adatik mint viseljék magokat
jó lelki esmérettel a gyermekek körül, hogy az
ő szízekben az Istennek büvösége alda-
sát várasszák magokra.*

Nyomtattatott Hallában Orban István által. 1718.

Ajánló Levél.

TEkéntetes Uram és Afiszonyom!
Minék utánna Isten Kegyelmeiből
eszre vettem volna a mi Nemze-
tünk között lévő sok fogyatkozásoknak és visk-
szá fordultságoknak okait, azok között, ha
nem leg főbbnek, bizony nem alá valónak ta-
láltam a Gyermek nevelésnek el mulatását, a
mellynek igazságát bővön és világossan meg le-
hetne mutatni, ha magától nyilván nem volna
mindennek, a ki csak a dolognak confidera-
tiojában elméjét egy kevesé futtatja. Jollehet
penig, hogy egyéb szükséges informationkra
tartozó könyvetskeink, ám bárigon kevesek,
ugyan mégis találtnak; de a gyermek neve-
lésről nyelvünkön még talám éppen nem talál-
tatott, melly fogyatkozásnak kárát elégge so-
ha meg nem bősülhetjük. Hogy, azért édes
Nem-

Nemzetemnek ebbe használnék, vagy csak
együgyű tehetőségem szerint tiszta szível és sze-
retettel, használni igyekezém; Már régen
forgattam elmémbe, hogy e terhet vállomra
venném, mivel láttam hogy nalamnál tehet-
ségesbeké nyavalát nem akarják érzeni és tud-
ni, vagy más okokból pennájokat nem mo-
ditják. Vettem azért ezen kegyes és Tudos
Auctornak munkáját kezem alá, mint hogy
csak röviden mutatással egyszer- mind az
igaz kereszténységre-is vezet. A mipedig
ennek ajánlását illeti, nem találhattam vol-
na Ekklesiaink kebelébe kegyelmeteknél
érdemeibet és illendőbbet, ugy mint kiket a
kegyelmes Ur Isten sokak fölött szép Nemes és
jólnevelt magzatokkal meg áldott (Solt. 127.3.
Luth. magyavazatja szerint.) Mert valni
való dolog, hogy kevés szülek nevelik és tanít-
tatják olly nagy szorgalmatossággal és költség-
gel fiaikat és leányzoikat (tetterés nélkül szö-
lok:) mint kegyelmetek Tek. Uram és
Afiszonyom, mert hogy azokról ne szólj-
ak, kik már a Mennyei karba vagy a sz. há-
zaságba által helyheztek, csak e táblán

präsentált szép számu éves olajfa ágok kö-
zül (a mint Sz. Dav. szól Solt. 123.3.) a ta-
nitto, a Biblia olvasás és a catechisatio meg
nem szűnt. A mellynek áldása forrás ma-
rad mindenba, és hirdettetni fog valahol é
munkával élni fognak. Végére ezen aján-
lásom által egyszer s mind akartam hálado
voltomat is meg mutatni. Mert mennél
inkább kíváncsítottam az idővség utánul job-
ban taníttatni, és azért nyughatatlanul is fá-
radoztam, hogy a végre az Academiákra ki-
mebeffek; annyival szivesbben igyekeztem
azt publicè meg hálálni, minek utánna az en
kívánt tzelemlra promoteáltattam a kegy-
elmetek Uri gratiájából. Vegyé azért jo ked-
vel és patrociniujja alá kegyelmetek
Tek. Uram és Afzfonyom ez akarmi-
némü munkátskát, melyet én örök monu-
mentumul az egész Nemes Familiának tife-
teségére erigálni magamba régen föl tettem.
Az örök es egyedül bölts Isten penig tartsa
meg kegyelmeteket mind egyig álhatatos áldá-
sa és protectioja alatt az ő ditsőségére a Je-
sus Krisztusban, terjeszse a Nemes Famili-
át még

át még több ágakra, hogy emelkedjek és gyara-
podjék a Krisztus romladoxott Sionának daj-
kálkodására, mind az az ő utolsó el jövetelég.
Amen.

Szívébül kívánnja.

Kegyelmetetnek

Iráni Sz. Mihály napján
1711. Ezredében.

alázatos és köteles
Szolgája.

Borgatay György

B. G.

A 4

A.I.N.L.

A' I. N. L.

I. A' Gyermek nevelésnek méltóságáru

vezet szerint

A' tanítónak és a tanulónak
tézélljarul.

Kérdés: *Mire kel vigyáznom, minek elő-
te Præceptort akarok házamhoz fogadni?*

Felelet:

MEg mondom kegyes Atyámfia,
tsak adj helyet jó tanárómnak.
Bizony nagy dolog a Gyermek
mellé kegyes és jámbor tanítót
nyerni, a ki egyedül Isten ditsőségére,
és a reá bízott gyermekeknek, elő
mentekre vigyázzon: Mellyeránt, so-
kan a szülék közül gondatlanok, hogy
vagy

vagy a gyermek neveléssel nem töröd-
nek; vagy akarkire bizzák, minek elő-
te az ő életét és tanéttásra való alkal-
matosságát meg próbálják, ha tud. il. a
Kristus lakozike ő benne? ha vagyone
jó vége? s miért adta magát a *functiora*?
Holott Pharaó az ő barmaít, nemakar-
ta egyebekre bizni, hanem a kiket arra
alkalmasnak talált 1. Mos. XLVII. 6.
Minálunk ollyakat vesznek néha os-
kola Mestereknek, a kik semmire sem
alkalmasok, 's erre a sz. munkára élé-
geknek kell lenni nékiek.

K. *Mifoda vége és tüzéllja legyen a jó ifju-
nak, mikor Præceptorságra adja
magát?*

Fel. Valamint a gyermek nevelés-
ben, úgy az oktatásban - is kiváltak. az
Isten ditsőségére legyen a tziel. Mert
ha valaki tsak világi hasznót keres, hogy
tud. il. tápláltatása, ruházatja, valami
tisztire és állapotra *promotioja* legyen,
onnét hejába várod az oktatásnak igaz
gyülmölsét. A' hol penig az Istennek
ízeretete tétetik fundamentomul más
A 5 ártal-

ártalmas tekintet nélkül mint amott sz. Jan. XXI. 15. Krisztus Urunk Péterben előbb a magához való tisztá szerezetről akar bizonyos lenni, mint sem a juhoknak és baranyoknak örzését reá bizná (*Lege Pasoris Pref. Lexic. Maj. promissam*) ott kétség nélkül minden dolog szerentsés léfzen, és az Istennek ditsősége leg kevesbé meg nem sérte-
tik, ha semmit benne el nem mulat, a mi é végnek meg nyerésére tartozik, sőt inkább az Istennek Itelő széke eleibe citáltatván jó lelki esmérettel meg álhat, a gyermekkel szereteteti magát, a szüléknek panaszolkodásra alkalmatos-
ságot nemád. Mint hogy penig sz. Pál intése szerint 1. Cor. X. 33. kevesen tekéntenek az Isten ditsőségére, hanem inkább hogy kenyeret, ruhát és pénzt érdemljenek, azért nem tsuda, hogy olly kevés aldaft tapasztalunk a tanit-
toknak bár fáradságos munkajokban; mert a hol tsak a jutalomra vagyon te-
kéntet, ott nem lehet szívbeli kívánság, hogy az Isten áldja meg a kisdedeket;
hanem

hanem inkább azt forgatja a tanított elméjébe, hogy már fölösleg-is meg szolgálta bérét. Innét ha valasztás ada-
tik eleikbe, mindenkor azt a *conditiót* valasztják a hol több jutalmat remen-
hetnek, vagy kevesebb munkajok lé-
fzen; Sőt ha már fel válalták-is a gyer-
mekeket, de ha más *offeráltat* nekik, a honnét talám töb jön bé, ott hagyjak
előbbenit ezért. Ez illyen béresek
nyilván nem ígérhetik magoknak az
az Istennek áldását és kegyelmét, sőt
inkább az ő haragjátul méltó félni né-
kiek, azért hogy nem azokat keresik a
mellyek Krisztuséi, hanem a mellyek-
magokéi Phil. II. 21.

*Mitfoda elsősegek vagyon tehát mások fö-
lött az ollyan gyermekeknek, a kik ollyan Pre-
ceptort nyernek, a ki egyedül az Isten ditsősé-
gét és szerelmét hordozza maga előtt?*

Fölötte nagy *prærogatívák* vagyon,
mert ha ez szorgalmatosfan igyekezik
az Isten ditsősségét elő mozdéttani, le-
hetetlen hogy a gyermekeket-is szüntel-
len ne intse az Isteni félelemre és en-
gedel-

gedelmefőgre: Mellyet sem à tanított sem à tanuló soha meg nem bán.

Mit kell tehát azok fölől tartani, à kik ugy intik à gyerm. tanulásra és munkára, hogy az által jövőendőben elélhessenek, tisztességet és gazdagságot nyerhessenek? Fel. Nem tartom helyeseknek az illy *motivumokat*, miért hogy à fő tziel helyet könnyen egy meg étető tziel tészen. A' nélkül-is kész az embernek szíve magából bálványt tfinálni, és hasának gondviseelésére adni magát, avagy jó és vidám napokat keresni, annyival-is inkább ha arra fel gerjesztetik, és olly tziel adatik eleibe, à mellyre minden ő dolgait szabja.

Ugy de ez illyen módon à tisztességnek és jó napoknak reprezentatioja által föl indittatnak à szorgalmatosságra és engedelmessegre? Fel. Iollehet valami bolond reménység által föl indittathassanak nagy szorgalmatosságra; de ha meggondolod ellenbe, mint tellyék meg az ő gyöngye elméjek tisztesség kívánással, irigységgel és más tickon magokat bé

szin-

szinlelő vétkekkel, à mellyek valaha inkább ártani fognak mind magoknak 's mind másoknak, és az idővség utába nagy akadályt szereznek, mert az olly világi *respectus*ba mind inkább 's inkább bé merülnek, mellyből könnyen eszedbe vehedd melly boldogtalan gyermekek legyenek azok, à kik illyen módon neveltetnek fel. Innét az *experientia* tanított, hogy à kik érett állapotba jutnak, kevesse köszönik szülejeknek vagy *Præceptoroknak*, hogy jobb keresztyényi módon nem tanították őket.

Hát ugyan ez illyen reprezentatiót à mennyibe lehet félre tegyeme? Fel. Igen-is: Es hiven azt tanátslom, hogy minden tehetségedből alhatatossan tsek az Istennek félelmére és szeretetre indítsad föl à gyermekeket, és à Léleknek igaz Nemességét, melly az Istenképe nek meg ujulásában áll, eleven főtéssel pingáld le eleikbe. Es így az Apostol intese szerint neveljétek őket fenyéttékben és az Urnak félelmében. Eph, VI, 4. Ezen *motivum* tartosb és

E 7

hat-

hathatosb léfzen è világi ditsőségnek
ördögi *representatió*inál.

II. Az elmére való gond- viselésről.

Mint hogy az emberi elmének két facultasi avagy ereji vagynak, az értelem és az akarat, kérdem azért melyikre kelly vigyáznom? Fel. Mind à kettőre. Mind az értelemre mind az akaratra.

Hát nem jól tselekszike az à ki tsak az értelemre visel gondot, hogy tud, il. à gyermek az igazságot meg esmérni és érteni tanulhasza? Fel. igen-is nem jól, és kevés jót várhatni annak tanításából, azért hogy el felejtü azt à mit leg inkább kellett tekinteni, tud, il. az ő akaratját meg törni. A' ki azért igyekezik, à gyermekeket tudosbbá tenni, à vigyáz ugyan annak értelmére, à melly magában jó, de nem elég, ha el mulatja az ő akaratját engedelem alá hozni: Végre meg tapasztalja, hogy hejába munkalódott. De ugyan az értelemnek-is idvösséges tudományt kell meg fogni, ha az akarat-

ratnak kényszerettes nélkül kellen ötet követni.

III. A' Kegyefésgre vezető eszközökrül.

I. A' Példa adásrul.

Ki adjon jó példát à gyermekeknek? Fel. A' szülék, öreg Atyák és Anyák, à gondviselők s. a t. Mert bizony nem elég Præceptor tartani nekik, à ki moresekre tanítsa, azon kívül magok hogy rossz példa adással járjanak előttök, vagy rendetlen szertetekkel el kényesétsék, à mikor à Præceptor jó nevelés alá fogta őket; azért à szüléknek is szükfég hogy jó példával legyenek hozzájuk.

Kisfodák többek? Fel. A' tselédek, à kikkel társolkodnak à gyermekek; Annak okáért azon kell lenni à szüléknek és tanítóknak, hogy à feslett erköltsü tseleddel vagy másokkal-is szükség kívül ne hagyják társolkodni fiaikat, hogy haszontalan fõtsöggel, tisztátalan beszédekkel és tselekedetekkel meg ne botrán-

botránkoztaffák és vesztegeffék őket.
Oh mellyfokan el vesznek e miatt!

Kisfoda még több? Leg főképpen a praeptor vigyázzon, és minden erejével ojjá magát, hogy az alatta valók leg kisebb gonosz példát se vegyenek észre ő benne, mert a gyermek mindent el követ, jó légyen vagy gonosz; innét az ő tőlök adatott botránkoztaffás leg veszedelmesebb.

Mitül félsz hát, ha jó példát nem adnak a gyermekeknek, de inkább meg botránkoztatják? Fel. Leg kíváltképettül, hogy midőn látják az ő szüleiket vagy tanítóikat részegeskedni, haragoskodni, bujalkodni, szitkozódni, esküdni, veszekedni s. át. egy szóval a testnek, kívánságát, a szemeknek bujalkodásokat, és az életnek kevélységet; az ő példájokból úgy meg tanulják hogy az után nem egy könnyen utáltathatják meg vélek azon vétkeket.

De mi haszna vagyon ellenbe a jó pelda adásnak? Fel. Az hogy bátran a magok példájokra *provocalhassanak* a mint

mint sz. Pál tselekedett Phil. IV. 9. A' mellyeket, úgy mond, tanultatok, vetetetek-is, hallottatok-is és NB. láttatok-is én bennem, azokat tselekedjétek, és a békefűgnek lőtene lőfzen ti vele-tek. Ha immar így meg szokott a gyermek vigyázni az ő előtte járóinak példájokra, egy intés elég lőfzen a gonosznak távoztatására; péld ok. ha mondja a tanitto: Nem láttad azt én tölem s a t.

Mire kell itt még-is vigyáznom? Fel. Nem kevés hasznót téfesz, ha valami kedves és gyönyörködtető munkát véfesz elődbe a gyermeknek fze me lőttára: mert noha ő tfak a külsőt lőja, de véletlenül, a szép virtusu munkákra nagy kedvet oltafz belője, és akkor leg jobban segéthetfz neki a tudománnyal, ha a szorgalmatos sörkengetéffel egyfzer s mind hozzá járulfz, hogy a jó példákra igen vigyázzanak, azokat köveffék, és meg mutaffák tulajdonképpen miben állon a jó pelda, s-mint kelleffék azt követni,

Mit kell tselekedni midőn a gyermekek rossz példát látnak? Fel. intés nélkül ne hagyják őket, de hiven intsek arra, hogy az olly rut példát ne köveffék, hanem inkább meg utálják, és az ellenbe való virtusnak adják önnön magokat, és ha másför olly gonosz tévőt, látandának szabadon de alázatossággal és emberséggel meg fedjék.

Mit kelleffék azoknak jól confideratio-ba venni, a kik meg botránkoztatják a gyermekeket? F. Jól meg láfsák hogy Kristus Urunknak amámondása, rajtok bé ne tellyesedjék: Valaki egygyet meg botránkoztat az én bennem hívő kitfnyek közül, jobb volna annak, hogy egy malom kü köttetnék nyakára, és vettetnék a tengernek örvénnyébe Matth. XVIII. 6. Söt nem tsak a nyilván való bünöktül, kell magát oltalmazni hanem hogy tudatlanfaga és gondatlanfaga által válami bünre utat ne nyisson. Mellyet mindazáltal oh melly gyakran el mulatnak!

Hogy lehet az meg, hogy véletlenül és

és tudatlanságbul-is majd valami bünre alkalmazosságot adatik? F. a meg léfzen külömbféle képpen, péld ok. 1. Ha a szülék látják, hogy a gyermek valamit nem akar meg enni, tehát azt mondják néki, im a kutyának vagy a matskának adom ha meg nem eszed; és ez által kifértik őket a meg evésre szoktatni; mit tesznek azzal egyebet hanem hogy a gyöngye szívét irigységre és gyűlölségre ingerlik? 2. Ha új ruhába fel öltöztetik és ditsérik: melly szépen hozzájok áll, melly ékeffek benne, ha jó lézfesz meg-is tisztétjük'sát. Mit teszfesz egyebet; hanem az ártatlan szívben ugyan erővel vered a kevélységet, és fösvenységet? és tsudálkozásra méltó dolog melly hamar meg fogják azt, mert majdan nézetik azt másokkal, mutogatják magokat, ő ruhájokat meg utálják, az ujjat nem örömöft vetik le. 3. Ha elesnek vagy masokokbul firnak, és mondják nekik üsd meg ezt vagy amazt; üsd meg a földet, miért estél el; mire tanítottod egybre

bre, hanem hogy a boszszu állás által tsöndesítse le az ő gyöngye elmétskéjeket? 4. Ha valami iskolulátskába egynehány pénzt adsz nékiek, meg hagyván hogy senkinek ne adják; a nagy fösvenységre tanított. (A' *parimonianak* avagy mértékes költségek palástja alatt, minden fösvenyek elfokrák magokat rejteni:) Melly hamar meg tanulják az által a pénz nyeresnek szeretett? és azt még jó dolognak lenni alléják: Ha mondják a szülék a gyermekek előtt, ez 's amaz elég gazdag tsak a zebbe nyul s' még-is jólé; majd észre vétetik vélek, hogy a gazdagság valami derék dolog legyen, azért ők is az után ohajtanak. 5. Ha valami világi ditsőségrül, tisztetésgrül és hivságos szerentsérül nagy *astimatio*val vagy bötsülettel szölsz, ottan el hirted a gyermekkel, hogy az valóba jó legyen; a melly után ő-is fog kívánczoni. Nem ugy, nem! Kereffetek elsőben az Istennek országát, és annak igazságát, és egyebek meg adatnak nek-

nektek. Azt gondolod, hogy te a jó nevelésben a kereffetésnének minden regulait meg tartottad, ha bár alattomban minden féle vétkek bé tsusztak a te fiadba? Azért méltán ez-is a meg esméretlen bünök közé számláltatik: Szükség tehát ezeránt, hogy a szülék, tanítottok és gondviselők szüntelen kérjék az Istent szivekbül, hogy ne gyűjtse nek mind magokra mind az alatta valóikra veszedelmet; és az Istennek súlyos iteletit, melly a botráncokozásokon leveg, magokra ne vonnyák. A' ki azért ebben illendökeppen akarja magát böltsen viselni, jó réa vigyázhat mit tselekedjék a gyermekek előtt, és meg gondolhatja mit mond Krisztus Urunk Matth. XVIII. 10. hogy a kisdedeknek Angyali mennyekbe látják az én Mennyei Atyámnak országát. Innét jól folytathadd, hogy tsak a legkifebbik botráncokztatás sem röjtetik el Isten előtt.

2. A' Katechismusbeli oktatásrul.

Mi mozdítja elő az igaz kereffetésnéget a gyer-

à gyermekben? F. A' Katechismus tanítás, az, az, à keresztyeni tudománynak summájára való rövid és világos oktatás.

Mire kell vigyázni az ilyen katechisatio-ban? F. Hogy ne hagyjak szinte akkorra, midőn már magok à gyermekek alkalmasok à katechismusnak olvasására és könyv nélkül tanulására, de hogy az Anyai tejjel belejék folytassák azt, minterről az Anyasz. Híft. Szép példák találhatnak. Timotheus tsötsömökorátul fogva (*ἀπὸ βρεφῶς*) tudta az írásokat. 2. Tim. III. 15. Rosz szul tselekefsznek azért azok is, kik az ő Gyermekeknek gyöngé voltakért, őket Isteni félelemre nem szoktatják.

Vagynak olyténok, à kik à gyermekeknek fölöttébb is jókat adnak eliskébe könyv nélkül tanulásra, mit kell arról tartani? F. A' közép ut leg jobb, sem igen kevésfel nem kell őket el mulatni, sem sokkal nem jó meg terhelni. Hogy az ő gyöngé fejtskejek, az által el ne fáradjon és meg ne erőtlenedjek; tsak szinte oktatás nélkül ne maradjanak. *Mé-*

Mégis mond meg nekem mint kelleseék el kezdenem à gyermekekkel való oktatást? F. Mihelyen ízólni kezdenek tanulni, ottan à mi Idvözéttő Jესus Krístusunknak esméretire rzilozó sz. írásbéli rövid mondásotskákat világossan és gyakorta mondj el előttük hogy meg foghassák, minek utánna jól meg fogták, à mint meg tarthatják magyarázd meg nekik egy kevesé, mindenkor arra hozván, ki miképpen meggyedül à Krístus Jესus érdemeért nyerjük meg bűneinknek botsánatját és idvözöljünk; A mint-is hogy tsak ő érette és ő nála, egyetemben az Atyánál és, à sz. Léleknél minden szükségünkbe, kiváltképpen halálunknak oráján Istenbe való tellyes és szívbéli bizodalommal szíretett, irgalmasságot, segítséget és szabadulást keressünk,

Mit kell erre tovább tselekednem? F. Innét járulj à Katechismushoz magához, annak tulajdon igeit minden magyarázás nélkül, olly forman hogy utánnad mondhatta előttő sokszor elol-

el olvasván, lassanként beléjek folytasd; azomba buzgó imádságotskákra, és Davidnak rövid Soltarira-is tanítsd meg őket.

Elége az ha csak könyv nélkül meg tanulják? F. Nem, mert ugy nem tselekefznek többet a szajkónal, a melly-is masok utan tud tsáfogni, de meg kell szoktatni őket, hogy tsöndeszek legyenek, az ő akaratjuk meg törettelsek. Minden szeretettel, szeléd-séggel és türéssel azon kellenni, hogy a sz. Lélek munkájának, melly az olly kistinyeknek szivekbe nem henyélő, helyet adjanak, hogy az Isteni és Atya-fiu szeretetlenek lángotskája az ő szivekbe foganatos legyen. Ezt legkönnyebben lehet ő benne obrineálni, ha a szülők és a Præceptor ebben egymásnak kezet nyujtanak, vagy egymást segéttik.

Ha ha a szülők el kényesítik a Gyermeket, és nem hagyják az ő akaratjokat meg törni? F. Ha gyöngé korokba midőn leg jobban meg lehetne, nem hagyják meg hajtani; hanem inkább vigyazat-

lan-

nságok és edesgetések által a jó nevelést el mulatván meg vesztegetik őket. Lehetetlen hogy a sz. Léleknek munkáját láthassák benne, mellyet másként törőből származott könyhallatásokkal meg láttak volna.

Ha mint lészen ha lassuképpen meg nem hajtod a gyermeknek akaratját? Fel. Ha szabad akaratjukra bocsáttatnak, akképpen az ő ember annyira el hatalmazik benne, hogy az után se korbátsal se börtöl ki nem verhed belőlök; A'hol pedig ezek mind ketten együtt vagnak, egy együgyű és fiu oktatás és a jeles keresztyeni nevelés; ott az Isten az ő kegyelmes nevelését örömöst hozza adja az olly plántálásához.

Ha annyira nevellkedett a gyermek, hogy a D. Luther kis Katechismusát eleiben ad-hassam, mint kezdjem el vele? F. Mint egy per Catechismum Historicum igen együgyűen adjad eleiben, a mint öfve köttettek azok a mellyek szükségesek a hitre és tudományra.

B

Mu-

Mutasd meg ezt világosban, mint júnassanak oda a gyermekeket? F. Mint hogy ők örömöft halgatják a Historiáknak elő beszéllését, azért ilyen módon ad hadd eleikben, a mint egy más után következnek a Katechismusi letzkék tud. il. Kezdetben teremtette Isten az embert szentségben és igazságban; az ember pedig Istennek ilyen ditsőséges képét a bűn által veszítette. Erre ígérte Isten az emberi nemzetnek, hogy őtet az áldott mag által ismét ki segítse. (1. Mos. III. 15.) Azomban az emberi nemzet el szaporodván az olly meg vesztett állapotban, az Istent inkább s inkább fel ingerlették bűneikkel, el annyira hogy Noe idejében az egész világ gonosznak találtatott nyoltz személyen ki válva: Iant virozon által el vesztette Isten, a jámbor Noet az ő tseledivel meg tartván. Az után Abrahámnak meg ujjetotta Isten az áldott mag felől tett ígérte, és a környül metélkedésnek szövetéssel megpötsérelte. Ettül származtak Isáák, Jacob és a tizen két Patriarkák, a kiktől osztán az Izraelnek 12. Nemzetsegi, kik

kik között Juda volt, a kitül Abrahámnak test szerint való maradéki Zidóknak nevezetnek e mái napiglan. Ezek az Istennek küldésébül Egyiptomba mentek, holott sokat szenvedtek, miglen ismét Moses az Istennek szolgája által ki hozattattak. Ez általatta Isten a tíz, parantsolatokat az ő népének, a mint a Katechismusba vagynak 2. Mos. XIX. és XX. Rész. Az illy törvények alatt élt a nép hofzuideig vének, Birák és királyok alatt; és sok Prophétákat és sz. embereket adott nékiek az Isten, a kik a népet meg feddették az ő bűnökrül, és az Istennek uraiban oktatták. A mint ugyan az ő írások néküink idvösségünkre mint egy esközök fön maradtak, mellyek mi tülünk ő Test. nevezetnek. Végre az időnek tellyes volrában születtette Isten az ő Fiát a Jesus Kristust azon Zidó nemzetébül, ki az ő életében halálában és föl támadásába magát igaz meg tartónak lenni meg mutatta. és az ő mennybe menetele után az ő sz. Lelkét láthatóképpen ki ontotta az Apostolokra, kiket ő előre maga oktatótt és imádkozni tanított, mint ezt meg

bizonyítják a Katechismusba lévő hitünk agazati és az Urul tanult imádság. A kereszteseket is és az Urnak Vátsoráját ő közöttök szerzette, mellyekről tanult a katech. Ugyan azoknak meg is parantsolta volt Urunk hogy predikálnák az Evangeliumot, a penitenciat és a bűnöknek bocsánatját, mellyet ők meg is tselekedtek mind szóval mind irással, a honnét vagyon e mai napig is kezünk között az Új Test. sz. Írás.

Mire kell itt még vigyáznom? F. Arra hogy az Isten kedvéért meg ne maradj az illy historiai tudományban, és a katechismusnak külső meg tanulásában; de hogy egy szívbeli esméretre és gyakorlásban álló keresztyénségre vezessd őket minden szeretettel és szelédséggel, hogy az Evangeliumnak édes utát meg tanulhassák.

Nintse több a mit meg tartak? F. Még e szükséges, hogy a Gyermek együgyű és világos kérdések által inkább s inkább a Katechismusnak értelmére vitefessenek, és a mint értelme nevelkedik

dik néki a szerint gyakran repetáld vele és álhatatossan rea applicáld, mert az előtte levő könyvetske is a végre tziroz. A' honnét következik, hogy sem ászülek, sem a tanítottok nem kívánhatják azt, hogy szórul szóra meg tanulják könyvnélkül, hanem csak tanulják szorgalmatoson Luth. Katech. és a kérdésekbe gyakoroltassanak, a mellyek a circumstantiák, gyermekeknek állapotja és meg foghatása szerint változtassanak. A' magok szívekre és életekre provocaltassanak, hadd tanulják meg próbálni magokat, hogy ha hajóle az ő szívek az igéhez való engedelmesfégre, avagy el akarnak attul hanyatlani. Illyen módon nem csak meg tudnak felelni a magok conceptusokkal, de jeleffen is fognak beszélgetni az Isteni dolgokról, és képesek lesznek nagy alázatossággal és bősülettel meg felelni azoknak, a kik számot akarnak venni az ő benne való reménysegről. 1. Pet. III. 15.

3. A' Biblia olvasásról és a sz. irás béli mondásoknak meg tanulásáról.

Mit kell meg tartanom a sz. Ir. olvasásáról? F. Hogy a gyermek, ha arra alkalmatos, maga olvassa a Bibliát, hadd lássa és esmérje meg önnön maga, hogy valamit eddig tanult a Katechismusul, mind ott legyen a sz. irásba foglaltatva. A Præceptor *repetálta* a gyermekkel a mit olvasott, vagy egészszén vagy csak egy részét, arra rövideden intse *serio et cum gravitate*, hogy azt hit által az ő életére fordítsa *Töbre mire vigyázzak?* F. Idején reá szoktasd a gyermekeket, hogy a sz. ir. helyeit a Katechismusra tudják hozni. péld. ok. a Teremtésnek Historiáját az első Articulusra, hogy az után az ő Katech. a sz. irásra fundálhassák, és annak mélyebb értelmere juthassanak. Ez meg lehet rész szerint a Biblia olvasás közbe. rész szerint, és ugyan *accuratim* az után,

Ha

Ha egyszer által olvasta a gyermek a Bibliát hol Kezdje el ujjonnan? Fel. Az. Uj. Test, mint a mi idővölgünk fundamentomának könnyebb és világosb tükörét, kívált k. adjad eleiben.

Mint viselje abban magát? F. Egy kevesse itten hozzasblégyen, mint az első által olvasásban, *exament* indithat, hogy lassanként meg tanullják a mi a Részbe foglaltatik, és ugyan *practice* mindent *applicálni* kell *mit kell tselekedni*, *Mit kell tselekedni hogy a Biblia olvasásból valami opus operatū ne légye?* F. Meg kell próbálni őket, ha mutatjáké annak igaz gyümölcset, ha nē, intsd, hogy az lstenigéjével úgy éljenek, mint az ő hiteknék tsapó sinorjával, és meg kell mutatni azt-is. a miben az ő mostani tselekedetek nem egyez az olvasott sz. irással.

Mire vigyem őket Kiváltképpen? F. A' Kristusra, az egész sz. irásnak velejére, és mindenkor meg kell mutatni, hogy egyedül ő legyen tökéletes áldozat a mi bűneinkért, és ő a mi életünknek példája,

B 4

daja,

dája, melly szerint a miénket rendel-
jük. Ezt nagy szeretettel és szeléd-
ségel, indító okok által *proponál*jad ne-
kik, hogy önnön magok Kivánságot
nyérjenek a Jესus Kriřtusnak (; a ki
nekünk lőtt Iřtentűl bōltseřség, igaf-
ság, szentség és válttság) tōkellertes képēt
emlékezetekben és szívekbe hordozni.
Szüksēges és hasznos az is hogy az olva-
sás után egy két *dictum*okat meg tanul-
tass vélek, es elmélkedésre eleikben ad-
jad. De mihelyen meg tanulták, azon-
tul kérdetteřsenek belőlek, hogy azok-
nak igaz értelmére jussanak, 's ne tsák a
tsupa igéket *recitál*ják. peld. ok. *Ugy
szerette Iřten e világot s-a' t.* Kerdezd azon-
nal: *Ki szerette e világot?* F. az, Iřten.
Mit szeretett? F. E, világot. *Mit
tselekedett e világgal?* F. szerette azt.
Mennyire szerette? F. annyira, hogy
az ő egy szűlőtt Fiát adná erette s-a t.
Ha így jól kezded az után olly könnyen
foly, hogy ki nem mondhatni. Azon Ki-
vűl mind a két résznak nagy lelki hasz-
nára

nára lēfzen. El se hirdsd magaddal
hogy elég légyen, ha tudják *recitálni* a
*dictum*okat; hanem a mint Kriřtus
Urunk Kivánja Joh. XIII. 17. *Ha ezt
tudjátok, boldogok vagytok ha tselekszitek.*

Mit soda példával mutatod meg ezt? F.
Valamint nem elég, ha a tanítvány tud-
ja az igéket mondani az ő *Præceptora*
után de mutassa meg azt is hogy meg
fogta. Tsak még azt tartsd meg it-
ten, hogy fok *dictum*okat egy másra ne
rakj, Külömben ismét könnyen el fe-
lejtik.

*De ha több. řz. ir. mondásoknak meg tanu-
lására vagy on módjok nekik, mint kell eleit
venni, hogy tsak a tsupa tudományra ne esse-
nek?* F. Hasznosnak tartanám, hogy
hetenként egy egy *dictum*ot vennél fel,
a melly leg könnyebb, rövidjebb, a hit-
ben es szeretembe valo épütre leg al-
kalmasb volna, azzal kezdened el a he-
tet, és a szerint vennél alkalmatořságot
magadnak a szűntelen valo fel serken-
tére avagy meg feddésre, ilyen for-

mán: Egyze ez s-ama az azon sz. irasbé-
li mandáffal; Mit tanultál abba? Mu-
tasd meg, hogy azt valóba meg tanul-
tad? S a t. illy formán olly jelesen hoz-
zá szoknak a *dictum*oknak tanuláshoz,
hogy nem csak tudni és érteni fogják
azokat, de szépen gyakorollják-is azok-
ba magokat.

Ez meg lévén mi haszon belőle? F. Igen
nagy, mert minden folyos munka nél-
kül meg tanulják, melly szép harmonia
legyen az írásban a mi ldvősségünkrül;
és hitünknek ágazatit rendesen elő ad-
hatják merő azon sz. irasnak ékes mon-
dáiival. Továbba alkalmatosfok les-
nek arra-is, hogy az ő reménységeknek
Fundamentomárul tulajdon igejikkel
világossan discurrálhassanak.

*Mint vitethessenek erre a gyermekek leg-
könyvetben?* Fel. Há a Præceptornak
magának gyönyörűsége vagy az Ur
Törvényében és arról beszél ejjel és
nappal, és az Jsten igéjét igyekezik éle-
tévé változtatni, mint az eledelt testé
és

és vérré, a mint B. eml. *Lutherus* szól,
ugy nem esik nehezen nékie jó Kedvel
és szeretettel ezt az élő magot minden
képpen az ő reá bízott ifjaknak fzi-
vekben oltani há, penig ez eránt vétek
találtatik a Præceptorba, tehát rosz vi-
gyázás vagy az ifjakra.

4. A Keresztényi intésekrül.

*A sz. Írásnak olvasására mi következék
azontul?* F. A szorgalmatos intézés
Eph. VI. 4.

Mint legyen e meg? F. Világossan
és értelmessen, hogy a gyermekek a sze-
rint tudják magokat rendelni. Nem
zenebonával, kegyetlenkedéssel, ha-
nem szelidséggel és engedelmeességgel;
hanem ha már grakran volt, és a kör-
nyül álló dolgok valóságos és kemé-
nyebb intést kívánnyanak, külömbé
mindjárt elein a nagy rivasztás által
ugy el ijesztetnek a gyermekek, hogy
az intést nem helyessen foghassák meg,
avagy leg kevesbé ne jó kedvel
végyék be. *Mit*

Mit kell még meg tartani? F. Hogy az ilyen intésekben el ne fáradjunk. Mert sz. Pálnak intése szerint a gyermekek feddésben és az Ur beszédének intésebe neveltesse, melly egy két intéssel által meg nem léfzen. Ha a koros Zidókat inti az Apostol, hogy *(κατ' ἐκδήσιν ἡμερῶν)* Minden napon intsek egymást, hogy valaki közölök meg ne keményíttesék a bűnnek tsalárdtsága által. Sid. III. 13. mennyivel inkább kell a tudatlan ifjuságot inteni és oktatni.

Nem unnya meg végtére a Gyerme. az olly mindennapi intéseket? Fel ha a Præceptor okossan el azzal, tehát fok képpen formálhattya azt, ugyhogy bátor gyakran legyen is a gyermeknek, unalmaflan nem effik, sem figyelmetes fég és epület nélkül el mulni nem hagyják.

Nem kellé az időre vigyázni a mellyben meg intessenek a gyermekek? Fel. Igen is. *Mitjoda arra leg alkalmatosabb idő?* Fel A' Reggeli és és estvéli idő. A' reggeli azért mert még el nem fáradott nekik elmé-

elméjük. Az estvéli pedig azért hogy legjobb alkalmatoság adatik eleikbe tenni, miben vetkez tenek azon a napon, a hova tartozik a heteknek be rekesztése is.

Nintse még valami alkalmas idő arra? Fel. Vagyon tud. il. mikor láttotnak a gyermekek jó kedvűeknek, és az ő Præceptorokhoz hiveknek és bizodalmasoknak lenni ollyankor szép altalmatoságot talál sz egy jó tudományt vélek közleni.

Mint fundáltassanak az ilyen intések? Fel. a szent iráson, hogy a Gyermekek mindenkor lássák, hogy az nem tsak az ő szülejek vagy Tanítójóknak, hanem az Istennek akarattya legyen: hogy azt tselekedjek nem az emberek, de az Istennek kedvéjért.

Ugy látom én hogy az utolso végnek, a miére Kellen nékik mindeneket tselekednek, mindenkor szorgalmatossan kell élelétetni? Fel. Igen is, azért igen használatos dolog hogy az ollyan intésekben, az ő egész nevel-

neveltetéseknek és oktatásoknak legfőbb vége szüntelen élesztessék nékiük hogy mindent a menyébi élő Istennek ditsőségére (: kezdjenek és vegyenek elő) egyedül minden tekintetek oda legyen, I. Cor. x. 31. szerint Mert haez a fundamentum erőssen áll a szívben, a többi intések könnyen helettalálnak.

5. A' Véteknek és Wirtusoknak példai előmutatásáru.

Mivel élni még a Gyermeknek. Isteni felelemre való tanítatásokban és a' vétekekrül való el intésekbe? Fel. Nem keves hasznót hajt, ha a' Tanító a' jószágos tselekedeteket és véteket eleven főstékel, de minden botrányozás nélkül eleikbe tudja írni a' Gyermeknek. Mellyet az Okosb Pogányok igen jó eszköznek ismérték lenni, melly a' virtusokra fel serkenisen, és a' vétekektül hátra vonyon.

Mint lehet pedig ez meg? Fel. Ha egy értelmes tanító a' szent írásbul a' Virtusoknak és véteknek bizonyos jeleit akarná

akarná meg mutatni úgy például vehetné Nábált, az minémü fősvény és gombra ember vólt. Josephben pedig egy kedves és jól nevelt gyermekeknek példáját alléthatná elő, mert mind a' kettőnek elegendő alkalmatosságot ad az a' Historia.

Hibető hogy az illen élő álléttások a' gyermekekben nem lennének áldás nélkül? Fel. Ugy vagyon, ha csak a' Præceptor okosan tud azzal bánni, tehát az illy eleven példáknak elő álléttása által a' vétek ellen olyan utálatosságot, a' Virtusokhoz ellenben olly nagy szeretetet indíthat, hogy egyebet ne kívánnyanak, hanem, hogy amához éppen nem, ehez pedig hasonlatossak legyenek. Es az után könnyebben meg emlekeztethetnek ha csak a' Joseph példájára mutattnak.

Az illy példa mutatásokbul nincse magoknak is hasznok a' Tanítóknak? Abban semmi kétség nincsen hogy az illyen oktatás a' Tanítónak nagyobb esméretire

tire és maga meg jobbitására nem szógálna, és mások kiváltképpen az együgyűeknek építésekre inkább s inkább alkalmatossá nem tenné.

Nem fordíthatnák a' minden napi példákat hasonló végre? Fel. Igen is, a' melly példák naponként szoktak lenni és a' gyermekek szemeiben véletlen ötlenek péld. ok. ha részegzet látnak vagy valakit szikozódni hallanak s. á t szintén ugy eszre vétethetnek, hogy valami alkalmas *representatio* által az olyan bűn ellen utálatossággal inditathassék benne.

Ugy kétség, nélkül a' Gyermekek önnön tanu bizónságoiból fel inditathatnak? Fel. Igen-is mert ha a' Virtusoknak vagy vétkeknek tsak kezdete mutatja is ki magát benne, ottan a' magok bizónság tételekre, hozhadd őket kiváltképpen gyűlölségeffé tehesz nékik a' magok vétkeket, ha olly festékekkel irod le, a' mellybe nyilván láthassák, hogy valóba el találták s azért önnön magokban szégyenlek is. Mind azon által ezzel

ezzel vigyázva és értelmessen kell élni. Ugy ellenbe ha a' jóságos cselekedetek bizónnyos jelek bül ki mutatják magokat, azt minden tehetségedtől igyekezzél erősíteni benne, hogy eszre se vegyék és annál elevenbb föstékekkel le irjad elejekben, melly ékes lenne az ő elméjeknek indulatja, ha ezen jóságos tselekedetre szívűl adnák magokat és minémű lenne az ő bizónság tételek.

K. *Mitfoda Okefssággal kell ebben élni?*

Fel. Leg kiváltképpen attul örizzd magadat, hogy a' mikor a' jó helyessen kezdi kimutatni magát, se ideilen feddésed által annak görjedező szikráját el ne oltasd sem a' koran való dítséret által föl ne fuvalkodtassad a' gyermeket, hanem a' jót az ő leg jobb nevelkedésében elő mozdítsad ki *tselekedet* ugy? Fel. Kiváltképpen szent Pál a' mint ebben világos példát hagyott szemünk előtt, mikor ő az el kezdett jót a' keresztényekben előbb igyekezett mozdítani, a' mikor bizonyítja, miképpen

hálá-

hálákat adjon Istennek, hogy az ő kegyelmét közölje vélek, hogy remenlje azt is, hogy a' jónak kezdetiben meg nem fognak maradni, hanem annak tökéletesb végben vitelére is fogja seggíteni és abban mind végig állhatossan meg maradni; mellyért ő az Istent imádja, és hogy magoknak is a' könyörgésre elegendő okok volna Filip. 1. Eph. 1. Col. 1.

6. Az ígéretekriül és fenyegetésekrüül.

Mitoda eszköz vagyon még az Elméknek felferkentésére? Fel. Az ígéretek és fenyegetések, az, ő idejében mindenik szükséges, mind az által az ígéretek tulajdonképpen csak az Evangeliumhoz tartoznak és annak okaért azok NB. minden fenyegetéseknél sokkal előbb valók, úgy mint a' honnét sokkal több gyümölcsöt is várhatni.

De mire kell itt vigyázni? Fel. kiváltképpen erre, hogy a' gyermeket ne tartsd valami költött dologgal és ofztán

tán tsald meg. Nem kell a' gyermeknek gyöngé elméjébe semmi *Phantasticus conceptus* önteni, úgy mint kik a' nélkül is hajlandók arra. Más az ő gyöngé elméjéhez alkalmaztatni magát és egy valóságos dolgot édeffen és kelemetessen elejibe tenni. De ha a' költött dolog által léfzen tehát, az a' hazugságra szoktatásnak csak egy vékonb neme és az Isteni igazságbul fabulát tsinálás.

*Illy formán a karátsonker * szokott gyermek*

* Ez kiváltk a' Németek között szokás és nevezik, *Christ-Kindl*, mellynél még boldjabb a' mi Magyarink között a' Tót *Meister uraimék* által bé hozatott Balás napi ugrálás, a' szalonnás nyárs körül, a' mellyet ki ne nevetne, és imbólalna az igaz keresztények között? De vagynak közöttünk több efféle gonosz szokások is mellyek által a' gyermekek nem hogy valami jót tanulnának de inkább el romlanak és meg botránkoztatnak lásd. *Matth. XVIII, 6.*

meki ajándékozásoknak nem lesz en helye? Fel. Ki próbálhatná azt meg, mivel semmi nem egyéb hanem bolondság és trágarság, mellyek a' keresztyényeket nem illetik. Senki számot nem adhat arrul, hogy a' gyermekekben elsőben olyan képzeseket ólt, és abban mindaddig tartja, a' meddig lehet: honnét annyi helytelen dolgok kövérkeznek, a' mellyek egy okos és keresztyéni oktatással és nevelteréssel meg nem áthatnak hogy alig hinnéd avagy gondolnád meg.

Mint lehet leg hathatosban meg élesíteni nekik az ígéretek? Fel. Illyen módon, hogy ha azoknak példájokat elejಕ್ಕೆ tészed a' kik részesflek lertek az ígéretekben a' mint az Apostol Sidok XI. ezen *methodus*t követi és a' XII. ugy rekesztibé, mivel hogy ennyi bizonyfágink vagynaks. àt. *Honnét vétethetnek pedig illyen példák?* Fel. Rész szerint a' szent irásbul, rész szerint más könyvekbul és a' minden napi lött dolgokbul.

Leg

Leg hathatosbbak pedig, a' mellyek még jelen valók és még szemeink előtt forognak, ugy mint mellyek által lassanként szoknak a' gyermekek azoknak mindē eseteiket hafzonra fordítani. *Tsak a' mennyei jóknak ígereteket kell elöt tők tartani a' gyermekeknek?* Fel. Nem, de arais idején meg tanittassanak; hogy a' kegyességek ígerete vagyon mind ez mind a' jövendő életben 1. Tim. IV. 8. *De mire vezet az az ígérlet?* Nem gazdagságra tisztességre, világi életnek gyönyörűségere (jól lehet az lsten mint hív Atya az ő fiat semiképpen el nem hagyja) hanem igazságra, békeségre és fiz. lélekben való örömr, a' mellyben áll az lstennek országa Rom. XIV. 17. *Micsoda praxjudiciumot vagy elő ítéletet lehet ez által eltávoztatni?* Fel. Eztet, hogy azt vélik, mint ha ártalmas vólna a' kegyes élet avagy hogy unalmassan esnék az.

Micsoda Kiválíképpen való hasznok vagyon a' gyermekeknek a jövendőbeli életnek ígértibül? F. Mennél kedvesben eleikbe

be tészd à sz. írásnak igaz fundamentumibul, annál inkább támad az ö gyöngé szivekbe egy édes kívánság annak elnyerésére.

Az igéreték mellett pedig mivel kell nékik alkalmatosságot szolgáltatni? F. Igaz és, elégfegés esz közöket kell nékik mutatni, mellyekáltal részefek lehessenek azokba az igéretékbe, mert különbe vagy szinte nem igyekeznek azokra, vagy mivel hogy az igaz eszközökkel nem élnek, elméjek eppen el eszik.

Nem kelle vigyázni az időre-is, mikor kellen az igéreteket előtenni? F. Igen-is, hogy alkalmas időbe, és illendő *Conditio*-val avagy hával adjad eleikbe, mert à feslett erköltsü gyermekek eleikbe, ha mind tsak Kedves igéreteket raknál tehát inkább meg erőfíttened őket gonofszágokba. Minekokáért mindek felett arra vigyázz, hogy az ő szívek fel indíttassanak az Isten Kegyelmes munkájának hely adására, és hogy az olyan munkát meg ne akadályoztassák.

Hát

Hát à fenyegetések szükségeseke, és mire kell ez eránt vigyázni? F. Elsőben-is arra, hogy minden tiszteletlen és Karomló szóktul meg tartoztassuk magunkat, mert ezek semmit nem használnak, sőt inkább véletlenül reá szokik az iffju, hogy alkalmatosság adatván ő is másoknak hasonló titulust adjon A mint hogy illy formán szokott minden tsuf beszéd egyikről à maskra elterjedni.

Mire kell még vigyázni à fenyegetésekbe? F. Ojjad magadat minden ületlen *alteratió*tul vagy ábrázatod változásatul, hogy haragos tekintetéddel az iffiat meg ne botrankoztasd.

Mit kell még tovább meg tartani? F. Hogy az ollyan fenyegetések legyenek az Istennek ideig és örökre való büntetésétül valóságos és világos intéssel, Azt meg mondván a' gyermeknek, hogy az ő gonofzságára sokáig ne akarna nézni, s. nem-is engedné az ő lelke esmérte hanem ha az ő lágyfága miatt magát veszedelembé akarna taszítani.

Nintse.

Nintse több a' mire Kellen vigyazni? F. Kiváltképpen erre is hogy a' fenyegetés felette fok se légyen, és tsak abba hagyja maradni, mert így végre hozzá szoknak a' gyermekek, és nem veszik föl az ő meg jobbittáfokra.

Nem kelle ez erant az elméket is meg kü lömböztetni? F. Igen is szükség, mert egyik hajól az igeretek által, a' másik sem mit nem hajt az okra. A' ki ezt észre veszi, a' leg többet viszen végbe a' gyermekek közt. (*Conf. Anton Mokerum.*)

7. A' Könyörgésről.

A' többi között mifoda eszköz szolgál a' kegyességre? Fel. A' mi kerefszénységünknek minden ellen mondás nélkül leg nemesb eszköze a' könyörgés, inner ez az oka, miért mostan leg többek olly együgyűen imádkozhatnak, hogy t. il. gyermek korokba nem való sággal és illendő módon okra tathnak arra, hogy idején korán meg esmérheték volna miben alljon az igaz könyörgés a' melly bizonynal meg halgattatik;

tik; Es mint kellen nékiek azzal Isten eleibe járulni: Innét látjuk hogy könyörgéseket Reggel, délbe s este és Asztal fölött leg többben minden buzgóság nélkül végezik el, sőt azomba más közbe futtatófokkal tsak szokásbul oda mondják, és minek utánna el végezték, alig emlékeznek meg róla mit imádkoztak, és ha meg kérdeztetnének arrul, semmit nem tudnának felelni imádkoztake vagy sem? Eze az igaz és Isten akaratja szerint való imádság?

Mint kell hát jól tselekedni? F. Mivel leg többen a' könyv nélkül meg tanult imádságokba nyugosznak meg, s kevesen öntik ki önnön magok az ő szíveket, és a' mi azt szorongatja Isten előtt, mint Hanna tselekedett. 1. Sam. I. 15 Annakokáért a' kerefszény születeket és tanittokat illeti, hogy é vétket minden szorgalmatossággal az ő alatta valókkal el távoztattassák a' jó fölnevelés által; Hogy az Istennek illyen meg tsufoltatásáért valaha kemény számadás ne legyen rajtok.

Mint lehet ez meg? F. A' gyermekek-re igen kell vigyazni, hogy az ő imádságokat buzgósággal és figyelemetességgel tanulják fel mondani, kiváltk. azért hogy az öregek sem könnyen tarthatják egy tőmőba gondolatjokat az olyan dolgokba, melyeket friss emlékezetbe tartanak; Mint hogy pedig a' gyermekekbe majd észre vehedd ha egyik szót a' másik után minden figyelemetesség nélkül oda mondják; azért ujjonnan indítsad őket buzgóságra. Mert ha è szüntelen így lézzen, majd a' Gyerme. magokat kezdik feddeni, hogy az imádság közbe szíveket nem emeltek fel Istenhez; holott nem kell meg szünni az intéstől, mihelyen meg fájdttad, hogy az ő gondolati ismét széllel akarnak lézzegni.

Ugy hát az olly gyermekek a' kik igen szaporán el aprétyák imádságokat, magok sem tudják mit kérnek? F. Igen-is; azért egonoliz szokást nem kell meg engedni, hanem szoktattassanak, hogy minden-

denkor lassan, rendel és értelmessen imádkozzanak. *Ugy de hamar meg szokták?* F. Avagy ujjonnan mondjad el előttök az imádságot, a' mellyet már tudnak, és úgy intessének meg, hogy ő nekik-is olly formán kellen mondanio; avagy ha így-is nehezen szoktathatnak el, tehát inkább új formulát adj eleikbe, holott NB. arra vigyed, hogy midőn előttök mondod az imádságot, olly fokáig várakozzanak reád, míg egészen ki nem mondottad előttök, a' mit eleikbe akariz mondani, osztán úgy kezdjék utánnad mondani, szinte olly halkal és világosan. Ezt tselekedvén soha nem szokik a' hamar imádkozásra, mellyet az *experientia* és a' dolognak ki menetele meg fog tanítani.

Mitoda kár szarmozik a' hamar imádkozásból? F. Igen nagy, mind az imádkozónak, mind a' halgatónak részéről: Az imádkozók az olly fietésbe a' szoknak értelmét semmiképpen szíve-

be nem foghatják, se Isten eleibe nem vihetik; A halgatók buzgósággal és figyelmetességgel soha nem követhetik.

Tovább mire kell vigyázni? F. Hogy a' könnyörgés közbe soha komor tekenettel, vagy kemény szokkal meg ne ijeszd a' gyermeket, mert az által az ő szívek csak félelmes léfzen, de igaz buzgóságnak fizikrája soha nem görjesztetik benne.

Még tovább mire? F. Hogy a' gyermekek az imádságnak igaz értelmére meg taníttassanak. A mellyet, oh fadjalomra méltó dolog! melly közönségesen el mulatnak, úgy hogy egész *opus operatumot*, avagy tsupa külső tífzetetett tegyenek abbul.

Adj énnekem egy példát erre? F. Légyen példájul, egy olly gyermek, a' ki asztal előtt vagy utánna sőtárt szokott fölmondani, ha immár az olly sőtárba valami homályos igék fordulnának elő, a' mellyet nem érthetne, tehát illendő dolog az ő erőtelenségét világos és gyakor-

ta

ta repetált magyarázattal segilljed: sőt más imádságoknak - is, a' mellyek magokba könyűek, igaz és világos értelmekre vezessed őket.

Vagyone még valami meg tartásra méltó dolog? F. igen-is még ez kiváltk, hogy a' gyerm. szoktattassanak arra, hogy szükségeket tulajdon szavokkal tanulják szerelmes Atyoknak eleikbe adni.

Miképpen kellett elkezdeni? F. Legjobban tudtunkra adta az mi édes Idvözittünk a' Mi Atyánkba, mert abba leg együgyűebben gyermeki módon és rövideden foglaltatnak a' kérések, mint a' gyermekek szoktak kérni az ő testi Attyoktól, ha éheznek vagy szomjuhoznak: Attay, Anya adj kenyeret, vagy adj innom s-a't. Ha annak okáért illy együgyűen bánfsz a' gyermekekkel intvén őket, hogy az ő kegyelmes Istenektől-is úgy kérjenek, mint édes Attyoktól, és ő eleibe olly együgyű igékkel, a' mint lehet, szükségeket botsálsák. Illy formán nem nagy munkával meg

C 3

szok-

szoktathadd őket, hogy az ő szerelmes Istenekhez fiai bátorsággal járulljanak. Kérdhedd péld. ok. reggel, miért vagyokon okok Istennek hálákat adni, és őtet segítségül hívni (hogy így az Istennek jó teteményit és a' magok szükségeket tanulják meg esmérni) és azért lássák mint tudjanak Istennek hálákat adni és őtet imádni tulajdon igéjekkel. Magad példájával előttök mehetfz, míg önnön magok lassanként szépen hozzá szoknak.

Ugye de ha az illy oktatás által ismét bizonyos formulához szoknak? F. Az ellenintézd szüntelen és föl indítsad, kiváltk. penig mindenkor a' fundamentomra vezessed, hogy tud. il. az Istennek színe előtt állanak az ő imádságokba, a' ki az ő szíveket és gondolatjokat leg jobban tudja, és szükségeket jól látja, azért minden szín mutatós nélkül, valamint szívekbe érzik, azokat mindenkor néki bé mutassák, a' melly imádság egyedül a' Krisztuson fundáltassék, mert egyedül

tfak

tfak az ő nevébe halgattatik meg a' mi könyörgésünk.

Mit kell tenni, hogy az imádsághoz való kedvben és a' buzgóságba meg tartassanak? F. Gyakorta intféd őket, hogy tanulásokban és más tselekedetekbe szíveket állhatatossan Istenhez emeljék, hogy úgy szüntelen imádkozni tanuljanak.

8. A' gonosz társaságnak távoztatásául.

Ex erant mire kell vigyázni? F. Arra, hogy minémü gyermekek legyenek azok, a' kikkel társalkodni szoktak. E' mindjárt gyöngé korokba legyen, mikor ők a' nélkül is hajlandók mindent el követni valamit látnak vagy hallanak, azért emlékezetekben - is Könyebben meg tartják, a' hönnet származik, hogy fogan azokrul még vénsegekben is el nem felejtkezhetnek, a' mellyeket gyermeksegektől fogva láttanak és hallottanak. Azért leg szükségesebb ifjúkorokban el inteni a' gyermekeket a' gonosz társaságtul.

C 4

Mi.

Mikor legyen ez meg egyébkor? F. Mi-
kor egy kevéssé föl nevelkednek; Mert
akkor szükség es léfzen hogy lassanként
nagyobb szabadságra bocsátassanak,
ne talám azt hertelen nyervén meg, az
ő jó futásokba nagy botránkozást szen-
vedjenek, a mint é Sokakon meg törté-
nik, ha mint egy tömlőczbül szabadon
bocsátatnak ki. A' szabadság-is pe-
nig olyan legyen, a' melly őket illeti,
hogy a' jó inkább elő mozdittassék,
mint sem akadályoztassék benne.
Melly dolog nagyobb részint az elől já-
roknak okosságoktól függ, kik a' kiváltak.
Való környül álló dolgok szerint leg-
jobban tudják rendelni a' társaságot.
Azután leg inkább kell vigyázni reájok
13. vagy 14. Esztendő korokba, hogy
a' mi jó már akkor benne kezdődött, is-
mét meg ne hidegülljön, és gonosz
társaságba ne jusssanak.

*Miért tartatnak ezek az eszt. Leg in-
kább veszedelmeknek az ifjakban?* Fel.
Főképpen két okokért. Mert a' ter-
mé-

mészet ezekben az eszt. Külömb kü-
lömb féle vétkekre szokott ki ütni, melly
néha az előttek járóknak lágyaságok mi-
att ugy meg örökodik, hogy abba mind-
vénségeig meg akadjanak. 2. Ezek-
ben az eszt. Jönek egy természeti al-
kalmasságra, hogy másfokkal társol-
kodhassanak, és minden világi módok-
hoz magokat alkalmaztathassák, s. a'
mint nékiek a' társalkodásra alkalmat-
osság adatik a' köz népek vak szokása
szerint járjanak. A' melly veszedele-
lemnek szépen eleit veheted, ha szorgal-
matossan intended őket, hogy leg ki-
váltak. ezektől az eszt. Fügjön az ő
jó szerentséjük, és misfoda veszedelem-
be forogjanak az ő gonosz természetek
miatt; Azomban a' jó és épületre szol-
gáló társalkodásra adj alkalmatosságot
nékiek, minden gyermeki társaságtul
penig vonnyad meg őket, és az mennyi-
be lehet inkább mind nálóknál idősek
dejambor és Isten felők Körül forgo-
lódjanak. Lásd *Mokérut* p. 51. 599.

IV. A' három virtusokrul.

Melleyek a' gyermekekbe Korán beléjek folytattassanak.

Mitfoda dolgokat kell korán beléjek folytatni a' gyermekekbe? F. Kiváltak három jószágos tselekedeteket, melleyek még a' gyöngye elmékbe bé oltatandók, ha fundamentomos és álhatatos Kegyessegre akarnak vezettetni: tud. il. az Igaságnak szeretete, avagy az igaz mondás, az engedelmeség és a' szorgalmatosság: Hollott az ellenbe vetett vétkek hasonló szorgalmatossággal el Kerülteffenek úgy mint: A' hazugság, Akaratosság, és a' henyélés.

Mi hasznok vagyon az igaz mondásból?

F. Ez által az ő szívek valóóságos és tisztá egyetembe szabad és nyilván való léfzen mindenekhez és szegyenl titkos és hazug tsalardsággal jární.

Mitfoda hasznok vagyon az engedelmeségből? F. Ez által le tétetik az akaratosság és a' szív mindenkor inkább s. in-

inkább le nyomattatik és meg aláztatik, főt egy kép mutatás nélkül való tisztesség magá viselésre és nyájasságra vite-tik.

Mitfoda gyümöls származik a' szorgalmatosságból? F. Az által nyeretik álhatatosság és sokáig tartóság, és az elme idejen ki ragadtatik a' nagy goromba tudatlanságból és próbálatlanságból.

Mikeppen lehetne tehát legjobban bé oltani az igaz mondásra való szerelmet? F. Ha a' hazugságot eleibe teszed, mint legundokjabb bünt, és a' sátánnak kiváltak, való tulajdonságát, a' ki eleitül fogva hazug volt, és az ő fiaiba-is beléjek plántallja azt, így ifzonyodást indíthatz bennük az ilyen büntül. Ellenbe mutasd meg, hogy az isten igaz mondó legyen, a' ki minden hazugságnak olly nagy ellensége, hogy senki magát az ő fiának ne nevezhesse, hanem ha az igaz mondást szereti s gyakorollja, minnekokáért senki attul el ne hajolljon, bátor élete vesztébe forogjon is,

Tovább miképpen? F. Ha oltalmazod őket, hogy a' tselédül, vagy akárkitül semmi meséket és más vén bábáktul költött dolgokat ne halgassanak, mellyek által a' gyermekek kész akartva a' hazudásra szoktattatnak. Még ártalmasb az, ha a' fziülek vagy tanítottok valami fziükséges vagy tisztességes hazugságot semmi vagy kistfny bűnnek tartanak. péld. ok. Ha a' gyermeknek bösületeffen kellen mondani: Nínts ithon az Attyám, Anyám, vagy a' Præceptorom, elmentek innét hazóls. a' t. Holott a' gyermekek azt jobban tudják. Avagy nem szokják é meg ök-is az olly hazug Lelket majdan el követni? Az is igen ártalmas, ha a' gyermekeket Comœdiának, bolond játékoknak, szerelmes énekeknek, hazudozásoknak, majomi követéseknek és egyéb trágárságnak szeretetre szoktatod, mellyelma é világ meg tsalattatott: A' hová, ha valóságos fenyttekkel a' gyermekeket vizsza nem vonyod, könnyen el

ef-

esnek, úgy hogy majd valami Kintfaél följebb bösütljék azokat, főkkál öromessebb olvasák a' Karhozatos szerelem énekeket vagy fabulás historiákat, mint a' sz. írást. Hapenig ehez járul, hogy a' Lelki dolgok rejtessenek el illyen lárvá allat, az Istennek drága sz. igéje majd játéknak és trefának tartatik, hogy az után abbul se tudományt, se intést, se vigasztalást épületekre ne adhass.

Nem jó dolog hát az, a' gyermekek ravaszok, és mesterséges hazugok, úgy hogy még az öregek-is álmélkodjanak rajta és nevetőznek? F. Igenis nem jó, mert küömben nem lehet, hanem hogy a' gyermekek az ollyan gonofzságba meg örökődjenek, és meg azt véljék, hogy azért másoktul kiváltak. Való ditseretet nyerjenek.

Mire vigyázzak hogy a' gyermek engedelmessegre hozzam? F. Ne engedd meg nekik, hogy a' magok kedves akaratjok szerint vegyenek elő akármit, és azt meg tselekedjék, hanem arra haj-

C 7

tsad

tfad őket hogy szüleknek és előttek járóiknak akarójok felől bizonyosíttak legyenek. A' mint ebbe meg szoknak olyanok lesznék, és ha az alá való dolgokban elvonyod őket az akaratoságtul az után derekasb dolgokban is Keresb munkával meg törhedd akarójokat, péld. ok, hogy azt is meg tsókoltasd vélek, a kit gyűlölni láttatnak, a melyre szükségés minden kereszténynek meg szokni, mert ellenségét is tartozik szeretni. Lásd Ant. Mokerust L. 1. cap. ult.

Mit kell itt még tovább tselekedni? F. Hogy ne tsak addig Kinszeritsed engedelmeségre míg a tanulásnak orája vagyon, és az után szabadon botsásd nékik a Zabolát, mert ugy bizony fo ha igaz engedelmeséget nem nyersz ő benne.

Hogy, hogy lehet mindenkör mellettek a' Praceptor? Fel. Ha ő nem lehet, lesznek Keresztény szülek vagy mások közbe, közbe, kiknek kötelelések hozza

ma-

magával, hogy őket intsek, és semmi latorságot ne engedjenek nékik: De ebbe Közönségeffen igen vétkeznek, mert a szüleknek vigyázatlanságok olly nagy, hogy tulajdon gyermekeket engedetlenségbe nyakokra nevelljék, sokkal inkább engednek gyermekeknek, hogy sem őket engedelmeségre kinszerittenék.

Töbre mire kell vigyázni? F. Hogy a' Gyerm. sem mint fő embereket és nagy Urakat nem kell tartani, sem a' tselednek meg ne engedjed, hogy Külömbbe tartsák mellettek magokat hanem bötsületeffen, mind a két felől ártalmas ha közép uton nem tartat. Annak okáért nem tsak a szüleknek és Praceptoroknak, hanem Magokhoz hasonlónak, sőt még nálóknál alább valoknak - is engedelmeskedni szoktattassanak, a mint az Apostol illyen engedelmeséget kíván minden keresztényektül Eph. V. 21. 1. Petr. V. 5 Sőt ugyan az, az igaz Keresztényi engedel-

delmefség, hogy á följebb való az alább valónak szolgálljon, mellybe példát hagyott á mi Nemes Idvözittonk, á midőn az ő tanítványinak az ő lábait megmosta, és hogy miis hasonlóképpen tselekedjünk meg hagyja Joh. XIII. sz. Jacob-is bizonyítja, hogy á mi ditsőséges Jესus Kristusunkban való hit személy válogatást nem szenved.

Nem féltő, hogy illy formán á külső statufokat (állapotokat) híjába valóvá teszszük? F. Nē szükség ettől félni, mert valamint az Anya nem kevesbé Anya marad, bátor leg utálatosb dologba szolgáljon-is az ő gyermekének. Hasonlóképē ha à Nemes ifjatskák à másokhoz való engedelmeségre hajtának is, az által alább valok nem lesznek, á mint állítatnak lenni.

De veszedelmes, hogy á szolgák sokat mernek tselekedni ellenek? F. Ott jó reá kell vigyázni, hogy á tseléd valami Uraságot ne merjen venni á gyermekeken, se őket valami tsaté patévál ne tractálja, vagy engedelmeségekkel az ő tsintalanság-

lanságokra és latorságokra vízfíza ne el-
ljenek. A' mint hogy még á' leg jobb
nevelés-is nem kevés botráncozást
véfzen á' tselédttől.

Még mire vigyázzak? F. Hogy híz-
zelkedésekkel és ígéretekkel ne indítsad
engedelmeségre á' gyermek, á' mint fo-
kan tselekedni szoktak, mondván, tse-
lekedd ezt fiam, nád mézet adok, vagy
ide s-amoda el vífzlek magammal s. á t.
Mert innét az á kár származik, hogy
ha semmit nem remélhetnek, tehát
nem-is akarnak engedelmeskedni.

Még mit kell meg tartanom? F. Arra
jó meg tanítsd á gyermekeket, mitfoda
külömbőség legyen á külső engedelmes-
ség (melly nem egyéb, hanem az embe-
reknek tetfzés) között, és az Istenhez va-
ló igaz engedelmeség között: Ama
nem egyéb külső emberségnél; E' pe-
nig az igaz Isteni és nem színes Atyafiui
szeretetbe fundáltatik.

*Mitfoda oktatás vagyon hát á szorgalma-
toságrul és munkához való szeretetről?* F.
Szük-

Szükséges hogy azt az ifjaknak gyöngé elméjébe be folytasd édesdeden, és őket minden henyeléstül el szoktasd, mellyet úgy-istégyleikbe mint undok és artalmas verket, melly az embernek elméjét meg vesztegeti: Mert a ki ifjuságába meg szokja a henyelést, koros állapotjába sem örömöst fog dolgozni. Ellenbe ha ki reá szoktattatott, hogy minden órát hasznos dolgokba töltsön el, és az isten ditsőségére fordítson, a nem örömöst fog más életett kívánni, Sőt ugyan unalmasnak fog nekie esni a henyelés, mivel abba semmi gyönyörködtetést és meg elégedést nem talál.

Foltselekednek az olly szűlek, akik azt kívánnyák, hogy a Praecept. napjába 6. 7. vagy 8. orákig tanítsan? F. Nem, mert az által okoztatik, hogy a gyermekek minden pihenés és nyagodalom nélkül nem tsak röftök és unalmasok, hanem ugyan egétségtelenek és betegek is legyenek. Annakok. jobb közep uton járni, mert
gya-

gyakran ezre veszfűk benne ha szorosan tartatnak, hogy a jót nem tsak kedvetlen és nem kőfz elmével, de nagy röftséggel és unalmasággal-is tselek fzik. Ellenbe, ha kedvek szerint hagyod jádzodozni és henyeléni, meg látod, hogy majd minden intéfek eltűnek szemeik elől, és a latorságnál s. tsintalanságnál egyebet nem üznek, minden gonosz indulatok támadnak benne, és érzékenységeikkel el széllednek; Ugy hogy majd mind elől kellen el kezdened, ha ismét valami jóra akarod őket vinni.

Mit kell tehát tselekedni, hogy az elme egy kevesse megnyugodjék, de el ne szélledjen? F. Olly dolgot gondolj ki, melly által a gyermekek ugyan megnyugodjanak, de az időt hijába ne töltsék, és a nélkül is lézzegő érzékenységeik el ne szélledjenek. E' végre a pagányok az ő fiaikat idején korán *Mathesistre* vezették, mellyet még ma is értelmes *Mathematicusok* nem helytelen dolognak ítélnék lenni, sőt

sőt méltán. is javalnak (Oh vajha tsak à *Præceptor*ok magok tudnák s. hasznát értenék!) Jollehet ugyan, à *Mathesis*-nek nehezei, melly à *demonstratiók*ba és számlálásokba áll, éretjebb esztendőkre hallasztandók, mind az által eleget találhatni benne, à mellyekre vig Kedvel, megelégedéssel és fej törés nélkül vitethetnek, à nélkül is látjuk, hogy mindenkor valamit építenek ök, és mivelnek, mellyet az okos tanító könnyen valami hasznosra fordíthat.

Mire vezethetnek még tovább à gyermekek? F. Föl sördült Korokba az *Astronomiá*ra is nem kiváltképpen való gyönyörködtetés nélkül oktattathatnak, hogy az Istennek böltsességén, hatalmán, és véghetetlen voltán almlkodni tanuljanak, úgy mint à mellyet az Egi *corpus*oknak nagysága, foksága és szép rendi dítsőségeffen esméretünkre ad. Ezen kívül *mappas Geograph.* avagy ország tábláit nyugovó orájokba nagy gyönyörűségek adhat elő, és ked-

kedvesek is lesznek nekik, ha előre egy kevés *manuductio*jok volt, hogy ö magok között egy mást kérdezhessek: Miképpen osztaffék fel è világ? *Ismét:* Mitfoda országokra, Tartományokra és vármegyékre? Mellyik azokba à leg főbb város? hol s melly felé legyen? s-à t. Jó volna tovább ki fíráltatni öket kertbe, mezzőre vagy erdőre, ha tsak à *Præceptor* maga jelen lére által azt úgy igazgatná, hogy à kegyesség az által meg ne akadályoztaffék, hanem inkább elő mozdéttáffék. Ez alkalmatossággal lehetne à fok féle füveknek, virágoknak és fáknak nevekre (ha hasznokat erejeket és egyéb tulajdonságokat nem tudná is maga à *Præceptor*) megtaníttatni öket-

De ha à gyermekek még igen kisdedek, úgy hogy még semmi derekas dolgot eleikbe nem adhatni, mit kell vélek tfelekedni? F. Elég leszzen az ö elméjeknek változására olyan dolgokkal élni, à mellyek által tsöndefszégbe maradnak. péld. ok. ha pen-

nát,

nát, papyroffat és ténár adsz elő hogy írni és valamit formálmi tanuljanak, az által a bötüket is fogiák ésmérni és nevezni, avagy ha az A, b, c-et papyrosra írván el metélve egyenként eleikbe adod, hogy azzal jádzadozzanak, a mellétt kérdezed ezt s- amazt hogyan hják, és hogy ő magok is nevezzék azokat, ha pedig fokképpen öszvő rakatod, tehát syllabicálni és olvasgatni tanulnak. A mint példánk vagyon hogy illy formán igen kistiny gyermekek, a kik alig tudták ki mondani a bötüket, mégis nyoltz nap alatt az A, b, c. Kétféle meg tanulták. Továbbá nyugalombba tartatik az ő elméjük, ha leg meg foghatosb képpen gyakran barátságos és bizodalmas beszédet tartasz ő vélek az Istenről és Isteni dolgokról, az örök életről és annak ditsőségéről s- a' t. Mint az első Anyasz. egy házba a' keresztyén Anyák úgy nevelték föl magzatjokat kebeleikbe az Evangyeliomnak tiszta tejével együtt, hogy ösztán meg a' gyö-

a gyöngye gyermekek- is a Kriitus neveért örömmel halálra adták magokat.

Mit kell pedig a musikárul tartani? A' melly szülek arra tanítatják fiokat, jól reá vigyázzanak mi végre és mi módon tanulják, mert kíváltképpen ez által az Oskolákban és Academ. fok fele alkalmatosság adatik minden fesletésére, mivel inkább világi gyönyörűsége, mint sem Istennek ditsőségére szokott fordittatni. Azért korán meg lássák a szülek és tanítók, hogy az által tört ne vessenek a gyermekeknek, a mellyben idején korán essenek és keveredjenek: A' mint fájdalomra méltó dolog! a mindennapi példa bizonítja, hogy leg többektől meg szokott a lenni.

*Nem engedhetnie meg a Gyerm. hogy a Komédiáknak és egyéb játékoknak * nézése által*

* Minéműiek Német országba sok felick tartatnak theatrumokon, és a köz piarizon; nálunk ugyan Istennek hála ezek szűkebbek, de má

tal elméjük legeltetésék és kedvek tellék? F. Azt éppen nem tanátslom, mivel az által a szülék és tanítók egyszerre többet fognak rontani, mint sokideig: is helyre állíthatnak, mert a midőn minden haszontalan képeket és phantáziákat fejekből ki kellett volna venni, inkább bé verik azokat. Es ha az után nem egykönnyen látnak: is hasonlók Komedia játékok, még-is egy más között el fogják azt követni, és ugy sok haszontalan dolgokat választanak idejének vesztésére.

Hát ha a Præceptor nem mindenkor lehet a Gyer-

más játékoktól méltó hogy őriztesse. Nem érti az Auctor, hogy követsékekkel ártatlanul egy más között nem járdadozhatnak, a mint ők sokképpen tudják azokat rakogatni, bántani, vetni, s-mint juhokat legelni s-à t. De è tsak a kisdedekhez illik a kikerul mosta szó vagyon; Rut dolog pedig az hogy még koros gyermekek is azokkal vesztik idejüket, a kik már hasznosbát tehermenek.

a Gyerme. mellett, nem féltő e hogy az omiba bijába való dolgokkal széllel vonattatnak és meg vesztetgetnek? F. Igen - is Azért szükséges, hogy a Præceptor ez eránt a szülékkel (vagy akarkiknek legyen a gyermekekre valami vigyázások) illendő köz beszédet és tanátskozást tartson, hogy az ő jelen nem létében gondatlanságok által az elkezdett jó ismét le ne rontassék; avagy a Præceptornak jó igyekezete ugy ne értesse a minttalam láttatnék, és balra ne magyaráztassék, mint ha ő igen keménnyen bánék a gyermekekkel, és az ő elméjeket egyszerre le akarná verni, mivel hogy nem akarja őket járdadoztatni és tsintalankodtatni, a mint mások szoktak, hollott ebből néha nagy szívek fájdalma származik a szüléknek.

V. Az Evangyeliomi módrul.
Melly szerint a Gyerme. a Krisztusba való igasságra vezetteffenek.

Eddig arrul szólottunk mi foda virtusok folytassanak a Gyerme. még akarnám tudni

D

mi

*mi módon lehetne azokat leg jobban belejékel-
tani?* F. Annak nem valami törvényi
hanem Evangyeliomi mód szerint kell
meg lenni, az az, minden jót melly a
kereszttyénségre és igaz kegyességre tar-
tozik szeretettel és gyönyörködtevéssel
kel belejék folytatni, mert másként arra
vihetnénk ugyan, hogy félelemből és a
kegyességnak szin mutatásából azt bé-
vennék; de annak erejét a törvénynek
kényszerítéséből soha szívekbe nem fog-
nák.

*Nem félő, hogy ezt némelyek nem jól fog-
ják érteni?* F. Azok tudják meg, hogy
mikor mondatik, hogy a jóra kedves-
séggel kellen mást vezetni, nem úgy
értetik, mint ha a kereszttyenség tsak
játéknak és nevetségnek tartatnék, és
azért tsak imiggy amugy tractáltatnék;
mert jólegyütt álhatnak ezek: Valmít
serio (valósággal) és mindázaltal ked-
vességgel s könnyüséggel proponálni.
A mint ezek sem ellenkeznek: Valamit
valóba és mind az által szeretettel vin-
ni végbe.

Mi

Mi kívántatik ide? F. Elsőben is az,
hogy hofzfu könyvet ne adj eleikbe,
hanem mennél rövidebbet lehet, mert
nem olly könnyen esik el kedvek, ha
majd el végezük, és ujjat nyerne. Más
odszor hogy a' kereszttyeni tudományt
Magyar nyelven * adjad eleikbe,
D 2 és

* *Nem nagy szív fájdalam nélkül írom
ezeket, emlékezvén a mi Magyar Oskolainkba
Lévő praxisról, a holott minden tsak Deák
nyelven fordul elő. Innét a nyaválás gyer-
mekek, mennyi nyak tsapásokat és vesződsé-
ket szenvednek azért ha elő nem mehernek a
Deák nyelvnek tanulásába? holott sem mire nem
értik mire való az és mit tézen. Minek
okáért sokan el vadulnak és elhagyják az Os-
kolát, hogy semmi hasznát nem veszik tanu-
lásoknak, mert tsak a Deák nyelvvel kinozták
öket, s azt sem tanulhatták meg, mert hofz-
fu kerengő uton jártak. Javallom az ért
minden jámbort tudós és szemes Tanítóknak
tanításokból, sőt egész Nemzeteknek példa-
jok.*

és Magyar könyvből olvaftas vélek, úgy nem nyernek olly hamar tsömört a' kereftyénségből, se nem annyira vigyáznak a' tudományra, mint az igekere, hogy azokat, bátor értelem nélkül, meg tarthassák és elő mondhassák. Továbbba

jokból, hogy se olly korán ne fogják a' gyermeket Deák nyelvre, minek előtte tud. il. a' kereftyén vallásnak fundamentumában és az Anyai nyelvben is alkalmasosan nem proficiáltak: Se nem tják a' Katechismus vagy mas Compendium, hanem még a' Grammatica Syntaxis Historia, Geographia &c. magyarnyelven magyaráztassanak nekik, Epistolákat és más magyar elaboratiokat, tsináljanak, hogy mindenek fölött az Anyai nyelvet tanulják meg tisztán. Ennek elmulatása volt ez ideig oka, hogy alig találhatott a' ki közülünk széptisztán és fundamentomossan tudott volna szólni és írni, míg valami Tekénsetes személyek között, és jó Magyar Könyveknek figyelmetes olvasása által, azt valamennyire helesben nem excolálta,

vábba meg se terheljed őket. A' Praeceptornak ebben úgy kell viselni magát mint a' jó magvetőnek, a' ki egy magot a' másakra nem hinti, hogy a' felsővel az alsót meg ne fojtja, hanem inkább hogy a' mellyet egyszer hintett azt föl hagyja nevelkedni és gyümölcstét teremni. Sokan azt gondolják, hogy az ő gyerm. és alatta valóik jól meg patkoltattak a' kereftyénségbe, ha sokat olvaftak, tanultak, és könyvnélkül elő mondhatnak, holott néha az első meg tanult sz. irás béli mondásból sem mutattak leg kissebb gyümölcstét-is.

Mi tartozik még az Evangyeliomi módhoz? F. Az hogy a' Praecep. ne legyen morgolódo, haragos, kedvetlen és türehetetlen, hanem inkább minden vidámságot és szerezetet mutató a' tanításban és egyéb oktatásba. Mert leg szüksegesb az hogy magok a' gyermekek szívet és bátorságot vegyenek, és hogy a' Praeceptor szerettefsék tölök.

Nem félőe, ha a' Praeceptor olly barátságos-

san él a gyermekekkel, hogy végre semmit nem fognak tüle tartani? F. Attul éppen nem féltő, ha tsak a' tanító értelmes és jó keresztyén, mert az ollyatén majd észreveheti, hogy abbul valami illetlen familiáritás vagy helytelen barátkozás ne legyen s azért keménységgel vagy gravitassággal elegyitti azt meg.

Hijaba való azért az olly szüléknek és Præcept. munkájok, a' kik erővel akarják kifafarni a' jót a' Gyermekekből? F. Igen-is. Mert mit kell inkább ki követelsolnunk a' gyermekekből, mint hogy a' hitet és szeretetett, és ugy a' Jesus Krisztusba való igazságot: Arra pedig az Evangeliumnak edessége, és nem a' törvénynek élesítettése által kell vezetettetniek.

Hát ugyan éppen nem kelle veszfővel élni ellene, se keménnyen nem kelle tartani őket? F. Némellyek ugyan olly vélekedésbe vagynak, hogy tsak szép szóval kellefsek a' gyerm. igaz utra vinni, és nem akarják meg engedni hogy veszfőhöz szabad legyen

legyen nyulni, ha a' fzo nem hafznál. De az experientia ebbe leg jobb mester, hogy tellyességgel meg nem vonhatni a' gyermek neveléstül a' veszfőt, kivált képpen ha a' Gyer. már elkenyefittetek, és a' magok akaratjokba meg rögzöttek, mig nem meg győzöttetnek és tsöndesz oktatást követni akarnak.

Mint hogy ebbe könnyen vétekezhetik az ember, bátor nem a' törvénynek, hanem az Evangeliumnak utát kövesse, mire kell azért vigyázni? F. 1) Arra hogy a' gyermekekkel nem kell hertelenkedésből bántani, mert ez tudatlansággal szokott öfveszförköztetni; Es inkább kegyetlenségnek, mint kereszteni nevelésnek méltó nevezni. A' szeretet azt mondja sz. Pál. Cor. XIII. 4. hogy nem herelenkedik *ζηλῶ*. Ambár a' gyermekek az után valami gonofznak el távoztására fölindittasának is, mind az által meg botránkoztatnak a' rendetlen affektusok által, és önön magok is haragofok vagy fölöttébb félelmefek lesznek. lásd Efes. VI. 4. Coloff. III. 21.

Ugy de haragudni is kell a gonosz ellen?

F. Haragudhatol ugyan de ne vétkezzél Efes. IV. 26. Annak okáért ha az elől járók hertelen haragjoktól el ragattatnak, elsőben magokat győzzék meg minek előtte a' gyermekeknek büntetésekhez kezdenének. A mint egy kegyes szokta befzelleni, hogy mindenkor előbb könyörgését Istenhez botsátja mint sem az ö gyermekeit ostorozná. A' bizonyos hogy az elől járók gyakran nagyobb büntetnek a' büntetés által, mint azok a' kik büntettetnek.

Mi szükség tovább? F. Az, hogy olly szívbeli fájdalommal származzék a' büntetés, hogy a' gyermekek-is könnyen meg esmérjék, hogy semmi gyönyörűség nintsen az ö meg veretetésekbe, sőt inkább örömeft minden veszfzöt el vetnél, és öket tsak szóval vonnád magadhoz, ha a' nagy szükség nem kívánna.

Mert bizony másként ugy el kefrednek az ö előttök járók ellen, hogy
az

az után se szóval se veszfzövel nem veszfz semmit-is végben ö benne. Látják pedig az ö szelédéseket és szánakodásokat, az által fokkal inkább meggyőztetnek az ö Lelki esméretekbe mint a verés által. De ebben a szülek és a Præceptorok egyet értsenek, és végezzenek magok között. Mert ha a gyermek meg fájderja, hogy a szülek bánják ha a Præptortul meg büntetik, az után semmi félelmet, akár melly büntetés által is ne várj bennük.

Nem jó volna e, ha ezt néha a szülek magokra valólnák és a gyermekeket meg vernék? F. Az néha igen jó, ha kemény büntetést érdemel, hogy magok ostorozzák meg mert ez által az ö Præptorához való szerelme igen meg öriztetik, másként is nem olly könnyen szokta szülejéhez való szerelmét el vesztetni mint a Præptorához valót. Azt is meg tartfád, hogy gradusokkal élj, nem keménységgel hanem barátsággal, nem veréssel hanem szóval kezdjed el. Kemény

dolog volna az, ha egy dologért mindjárt meg vernéd, a melybe az előtt nem oktattattak, sem szóval nem intettettek, hogy az nem jó legyen, azért ojják magokat tüle. Mert a gyermekeknek tudniok és Lelki esméretekbe meg győztetniek kell arrul, hogy a büntetést valóba meg érdemlették. Minekokáért akkor eleikbe kell tenned vétkeket, a mikor éppen meg akarod verni, hogy panaszolkodásra okot ne találjanak, mint ha ok nélkül verettettek volna meg, hanem ha a jelen lévő *circumstanriák* a büntetésnek okát a nélkül is elégséges képpen meg érteni adják. Továbbba vigyázz hogy felljebb ne büntessenek mint talán érdemlették, melyet nem annyiban vétkekhez, mint gonosz és kéz akaratjokhoz kell szabni. Külömbé a Præceptor könnyen el kedvetlenétheti a szülekét, a kik a nélkülis Fikokhoz való szánakodásra hajolnak, és akkor önnön magoktul meg akadályoztatnak a fölnevelésbe, Nemellyek az

ő ir.

ő irgalmatlan verések által a' gyermekeknek egészségekben-is kárt tesznek, mikor pel. ok. bottal traktálják, agyba fejbe verik őket, melyet a' szülek megértvén, méltán kedvetlenségeket mutatják, félvén azon, hogy végre mások tsufjára öfzve ne verettefienek. A' példa is meg tanitt ebbe, hogy a' gyermekek az olly büntetés által nem mindeneftül életek veszedelme kívül forognak

Mint kell tekénteniek a gyermekeknek az olly büntetést, a mely szeretett szerint vitetett végbe? F. Mint valami nagy jó akaratot, melyet el is kell vélek hitetni, mert az által meg akadályoztatnak, hogy a' gonosztságbatól ne nevelkedjenek.

Mint mutatások a szülek és tanítók a gyermekhez magokat a verés után? Ismét jó kedvűeknek, hogy az ok ellen valami keserü gyűlölségbe ne essenek, és végre elméjeket éppen el vessék. Holott pedig az okos Præceptor könnyen észre veheti, hogy ismét el ne Kenyeztessék őket,

D 6

Az

Az elmének választásáról már emlékeztetett, nem kele arra itt - is vigyázni?
F. Igen-is, Az ezes Præceptor vigyázon ha a' gyermek kemény természetűe, vagy hogy inkább szeretettel kellene vele banni. Mert nem tagadhatni hogy némelly gyöngye ugyan de jó természetűek a' keménykedés által inkább le verettefennek, mint sem meg jobbétassanak. Ellenbe másoknál semmi jó szó és szeretet mutatása nem foganatos, miglen keménykedés által az ő akaratos természetek előbb meg nem töretik és gyözerik. Es így mind a' helytelen szeretet, mind a' helytelen keménykedés a' gyermek nevelésbe kárt szerezhet. Ha pedig lehetséges a' veszfzöt éppen félre tenni, és még-is a' jó véget meg nyerhetni, tehát azért inkább ditsérendő az Isten. A' miképpen hogy ebben a' dologban egy Isteni igazságnak kell tartani, hogy sem a' ki plántál nem valami, sem a' ki öntöz, hanem az Isten a' ki nevelkedést ad. A' kit-is azért minden háláadás és ditséret egyedülillet, Amen, Tol-

Toldalék.

Theophil. Grosgebauer

Rostoki Diaconusnak

Kegyes irásából, *

Tit.

Wächter = Stimme!

Cap. III. p. 20. sqq.

A' mi jó reménség alatt nevelkedő meg keresztteltetett tsötsömöink mindjárt a gyökeriben meg vesztegetnek: Nem gondolván meg azt, hogy azoknak szivek nyitva áll, és a gonosz Sátánnak, Sugallásit könnyen bé veszik; ez is korán ő uránnok olázkodik, hogy a gyöngye edényeket az ő veszedelmes virággal bé ültesse. Még-is leg többen annyira elmulatják a keresztyeni fel nevelést, hogy kézzel lábbal

D 7

tfak

* Prodiit Anno 1660. cum approb. Facult. Theol. Rostock, Recus Francof. & Lips. An. 1710.

tfak a testre viselljenek gondot a lélek-
rül éppen el feletkezvén, mint ha a
gyermek merő azon test volna.

Hol találkoznak olly szülék, kik az ő
gyermekeikért, noha ők Istennek aján-
déli legyenek, könyörögjenek, hogy az
Ur adja az ő sz. Lelkét belejék, hogy
öröködjének és nevelkedjenek az ő álla-
potjokban, a keresztényi esméretben
és a kegyelemben? Hány szülék vagy-
nak ollyaténok? a kik jollehet fiaikat
Katekismnsra, olvasásra és írásra oktat-
ják; de nem kevesbé mulatják el a
gyöngé sziveket házi sz. gyakorlások
által, keresztény hitnek és vallásnak
ágazatirul való kérdések, sz. beszélge-
tések, szüntelen való intések, epéttő
példák, szükséges oktatások, feddödé-
sek, és az ő szorgalmatosságoknak meg-
jutalmazása által, az Isteni félelemre
fől indítani? Hogy minden féle esz-
köz által élő esméret oltassék belejék a
Főls Istenrül, az utolsó ítéletrül, a po-
kolrul és az örök életrül? Melly kevés
szü-

szülék vagynak a kik gyermekekkel
Isten igéjét olvastatnak, abbul valamit
vélek mindenkor meg tartatnának, és
az asztalnál fel mondatnának? avagy a
kik oktatnak gyermekeket, miken
imádják ő magokban titkon az Isten?
Miken ojják magokat éjjel és nap-
pal minden tisztátalan gondolatoktól,
beszédektől és tselekedeteiktől? Mint
kérdjék és próbálják meg magokat min-
den este minek előtte fektünni menné-
nek, és mint jártak az ő szerelmes Iste-
nek előtt? Annak okáért vagy hála-
adással tartoznak, vagy magok meg alá-
zásával, Oh errül nem is gondol-
kodnak! Hanem a világi szülék, az ő
gondatlanságok és Isten országának há-
tra tevése által, inkább öntözik az ő po-
kolbéli átkozott és meg veszett termé-
szeteknek tsömötejét; hoánét osztán az ő
fiaikbül világiak, kevélyek, kíváno-
fok, henyelők, Isten utálók, engedet-
lenek, barom természetűek és Isten-
telenek nevelkednek nagyra, és az után
meg-

még-is a házakból a templomokban az Ur vatforájához üzentnek. Oh Jaj minékünk hogy úgy meg vakéttattunk! *Plato* senkit oskolájában bé nem vett, ha előbb jól gyakoroltatott nem volt a *Geometriába*, mert az ő *Philosophiaját* abbul vett példákkal szokta meg magyarázni. Mitfoda reménységünk lehet hát minékünk a mi halgatóink felől, a kik kézületlen és ki miveletlen sziv nélkül a kötség közé tudólnak a' predikátiora, és ismét ki mennek onnét? - - - Innét nyilván vagyon mi légyen első oka, hogy a mi *Evangelica* Gyülekezetünkben a' prädikáltatott igével olly keveset vigyenek végben, a' tessi bátorság penig napról napra miért öregbül? tud. il. NB. a' jó nevelésnek és a' jó formában vett oskoláknak fogyatozása - - - Az Isten igéje magvának mi belénk kell oltatni (*Jac. I. 21.*) Im már penig a' palántának leg kevesbé olly mélyen kell a' földbe botsátkozni, hogy a' földnek nedveségét magához vonhasa, másként a' mi

a' mi csak a' föld színére hintetik soha meg nem gyökerezik, de el kell néki száradni, nem lévén néki nedvesége. Szerelmes Atyámfia, hol oltathatik jobban bé az ige, mint háznál a' vénektől és oskolában a' mesterektől: Itt az elmék meg taníttathatok, gyöngék, frisek és jó emlékezettel bírók. Az oktatato vigyáz ki nevelkedik, s ki nem, elfezre veszi ki fogja meg az Isten igéjét ki nem. Oda járulnak a' magános intések, fanyaru *disciplinák*; A' tanulóknak szabadságok vagyon meg Kérdezni ezt 's amazt mint tselekedjem? hogy kellen értenem? Ugy világossan meg mutat hadd nekik az élőkegyes, gyakorlást, melly a' *Kristus* tudományából származik. Hozzá járul a' szüléknek jó példa adások.

Midön az *Apost. Sid. V. 14.* gyakoroltatott érzékenységeket kíván, azt akarja hogy értelmünk, akaratunk, emlékezetünk az álhatatos gyakorlás által olly állapotra és készségre jussan, hogy a' lé-

a' léleknek ereji az igében bé merülljenek, gyorsak és alkalmatosok legyenek azontul meg felelni a' kérdésekre; *item* Sz. elmélkedéseket elő tenni, ditsérettel áldozni, a' gonosz kívánságokat meg öldökölni, a' Szomorukat vigasztalni, a' bűnösöket inteni, a' tudatlanokat tanítani. Ezekert kell az igaz Keresztény embernek tfelekedni, mellyre ketség nélkül készség és gyakoroltatott érzékenységek kívántatnak. Azt kérdem, hol szerezhetni è készséget (*habitu*) inkább mint az iskolában Isten kegyelme által? a' hol a' dolog kérdések és fel. által vitetik végben a' kegyességrül, és abban való gyakorlásrul; mint szólának a' diktumok és példák, miben állon a' választattáknak tufakodások? Mint tulajdonétfuk magunknak à kegyelemnek székit? mi kívántassék az igaz könyörgéshez és a' t. Ebbül meg tanulják a' gyerm. és leányzók (ha a' tanitto *serio propon*allja, és a' szülektül-is othon azont hallják-és látják) hogy nem kell jádzeni

jadzani à keresztyényi vallással. A' görjeszti fel a' sz. Lélek által az ö gyönges és még è világban nem keveredett szivekbe, hogy è világi gyalázattal s. a' t. Semmit ne gondoljanak, de a' menyieket keressek. Itten a' késedelmes elméjti is könnyen a' többiekkel érhet; itt kiki a' maga gyakorlása által szemet nyerhet, hogy láthassa mi fogyatkozása legyen; és a' sz. életre még mihez fogjon. Itt a' kérdések és feleletek által tudos nyelvet, jó elmét, erős emlékezetet és ki mivel akaratot szerezhet magának, hogy tanéthasson, imádkozhassék, buzgó leheffen, a' predikációt haszonnal halgathassa. Ellenben penig a' hol szorgalmatosan nem oktattatnak és gyakoroltatnak a' házakban és iskolákba, készületlen menvén a' predikátiora. Esztendörül esztendőre, vasárnaprul vasárnapra mig nem meg öfzülnek; de az ige el fuj az ö fülök mellett, és a' viz gyanánt el foly, gyönyörködtet ugyan, de nem épétt, a' fülbe száll, de a' szivbe nem oltatik 's a' t. *A' fel*

*A' felnevelésről és kivált. az Oskolákról,
Más idegen auctorbul à következőket
hozza bé p. 29. fgg.*

A' szüléknek, úgy mond, arra kell
szorgalmatosfán vigyázniok, hogy
gyorsasággal és jó móddal idején korán
tanítsák gyermekeket à Kegyeségre,
hollot ezek gondold jól meg: 1. Hogy
à gyermekek előtt jó példával járj, ki-
váltk. penig azon légy, hogy ők tsak
egyedül jámbor keresztyén emberek
körül forgolódjanak, tehát gonosz tse-
léd ne tartassék à háznál, vagy közibe
ne bocsáttassanak. Mert à gyermekek
hafonlatosok à majmokhoz, mivel
hogy azt örömöst követik à mit látnak,
az ó szivetskéjek még gyöngék, à mun-
kának tsupa tekenteribül is *impressiót* és
annak bé nyomott képit fogadják:
Azért midön az Apostolnak gyerme-
kekkel à Krisztusban volna köze, tehát à
maga példáját adja eléikb. 1. Cor. XI. 1.
Ide tartozik (1) Elsőben és mindenek
fölött, hogy à szülék magok, jó példá-
val

val járjanak à gyermekek előtt; Nints
itt hathatosb mint à szüléknek jó példa
adások, mert à gyermekek jó vélekedés-
be szoktak lenni az ő szüleik felől, őket
jó virtusúaknak, böltseknek és értelme-
seknek tartják; A' mit azért látnak
szüleiktül, azt jól tett dolognak állít-
ják lenni, és ha jó módot adnak eleikbe
azontul követik is azt. Ellenbe nints
ártalmasb è világon, mint ha à szülék
botrántoztató étellel járnak gyerme-
keik előtt, kevélyen, pompásfán, merték-
letlenségben, tragar vagy más büdös
beszédekkel s à t. (2) Arra kell vigyázni,
hogy jámbor keresztyén tseléd legyen
à háznál, mert à között forgolodnak à
gyermekek. Ha à szolgák és szolgálok
tisztalanok, hazugok, feslett erköltsüek,
majd meg tanuúják azt tülök. Egy
Istentelen szolga sátn gyanánt vagyon
à gyermekek között; ellenbe à Kegyes
szolga mint az Angyal ő közöttök, és
aranyat ér, oh hogy nem gondol-
kodnak errül fok szülék! hogy nem te-
kéntik

kéntik meg kit fogadnak házokba! Tolvaj solgát nem szoktunk elszenvadni házunknál; oh hát azt kelle elszenvednünk a ki mi tülünk és fiainktul az Isteni félelmet el lopja (3) Ha a gyermek iskolában Küldetnek, tehát Istentelen Mesternek keze alá ne botsásd, különben a te magzatodnak idvőségét adod el. Arra is kell vigyázni, hogy iskolába jo tanuló társai legyenek; Egy rühes juh gyakran meg rühesetti az egész nyáját, ha nem ojják azt tüle. II. Az Isteni dolgokban, és az idvőségnek fundamentomiban a következő módon jól oktattassanak. (1) Hogy elsőben tsak a legkönnyebb és legfűkségesb dolgokrul lassanként tanéttassanak; mint szinte a gyermek elsőben tejet, és az után adnak erős ételt, olly gyengén, mint egy tsöpögtesék ő belejék az Istennek esmérere, p. ok. a teremtéfrül, az esetrül, a meg váltásrul, és az ujjonnan születefrül. (2) Hogy ezt barátságossan tselekedjed mint egy játékba

tékba kérdések által, hogy a tanulók mind a' mestert mind a' leztkét meg szeressék. Igen fel indított ahétatosság-gal tselekedd penig ezt, hogy a' gyermek vélljek azt játéknak lenni, hanem hogy minden reverentiával legyenek az Isteni dolgokhoz. (3) Hogy ezt alhatatossan *continuáld*, a' gyermekek nyalakodó és kíváncsú palatczkók, a' melyekben azért szüntelen tsöpögtesse valamit az Isten igéjének olajjából. III. Kiki az ő házánál mindennemű hegyesgyakorlásokat (minémű az Isten igéjének olvasása, az ő sz. Nevének segítségül hívása, Katechismusi *examen*, a' predikációból való kérdeződés's. a' t.) kezdjen, és azt minden nap a' gyermekeknek jelen létebben el végezze, abból nagy ahétatossággal kérdeztessenek, és arra is vitessenek, hogy ő magok mind ezen tiszteletnek részeit végbe vinni próbálják. Ide tartozik hogy a' templomokba szoktassák, ottan szemek rajtok legyen, intsek a' figyelmetes halgatásra,

gatófra, buzgóságra és imádságra, hogy ezt könyv nélkül szivekből botsáfsak, úgy mint ha szüléjekkel nyájassan beszélnének, nagy bizodalommal járullanak Isten eleiben. Ha vétkeznek meg büntettefennek, de okosfan, nem hertelenkedésbül, hanem előre érdemeket eleikbe tegyék, az Isten igéjébül inteffennek, a' veszfzöt sem kell meg vonni tülök. Peld. XXIX. 26. De igen kemény se kívánni lenni, inkább szép szoval késértfed jora hozni, meg ne keferitsed Eph. VI. 4. szerettetni kell vélek a' virtust s-magadat. Illyen nevelésnek minden állapotokba ki tettfo hasznát le nem irhatni.

Az Oskolákrul írja a' Theologus, hogy onnétjönek hasznos, derek és ártalmas személyek, kik vagy elő mozdétják a' jót, vagy föl forgatják azt. Az ördög ravasz mester, ő sem élgoromba és alkalmatlan eszközökkel; hanem ő is a' mi oskoláinkba kézfett arra tudófokat, de gonofz szívűeket. Ugy vigyázzunk

azért

azért a' mi veteményes Kerteinkre, hogy ottan a' Nemes tudománnyal együtt, a' Kegyes és sz. élet a' gyöngé földbe bé oltásék. Nints ártalmasb a' förgentz, eleven és szemes elménél, ha az kegyefség nélkül lészén. Ellenben nints alkalmasb az olly fris és tudos elménél, ha az sz. léttel van öfzve kötve. Meg gondolják azért a' tanítottok mi bizatott kezek alá, mert olly dolgot forgatnak, melly az egész országnak vagy világnak javát, vagy romlását fogja előbb mozdétani. Ohajtanánk azért, hogy a' mi tanítottok kerefsztények lévén bár inkább à Kristus kerefsztibe dítsekednének, és a' Kegyesléget feljebb bötsülnis-elő mozdétani igyekezzenének, mint sem è világi tudományt-hogy a' Kristus jól meg tanulhatnánk, a' kibén igafság vagyon, és föl öltöz-nénk amaz új-embert, melly Isté szerint teremtetett szentségben és igafságban s. a' t. Eph. IV. 21-24. E' végre az örökké valókat inkább mint sè az ideig valókat;

E

a' men-

a' mennyiéiket, mint sem a' földieket
tíznék: Az Istent tisztelnék és fölyebb
bötsülnék minden teremtettt állat-
nál, tudománynál, és valami é világon
nagyra tartatik Rom. 1. 21. Mint hogy
penig az Istennek ésméretibül foly az
igaz Isteni félelem e' végre szükséges,
hogy mindenek fölött a' buzgó kö-
nyörgésekre szoktattassanak: A' sz. írást
ugy olvassák haszonnal, ha az el olva-
fott Historiából kérdettetnek *per circum-*
stantias: Az Evangeliumból a' többiek-
nek jelen léteiben egyik *recensé* álljon
egy *usult* a' másik mást: A' Prédikáció
közben írják azt az íffjak, mert többet
tarthatnak meg, a' gondolatjok is job-
ban figyelmetétségbe tartatik: A' ház-
nál szüleiknek el mondják: A Keresz-
tényi Vallás nem tsak mélységes Isteni
dolgoknak tudásában áll, hanem a' szív-
nek el változásában; az Isten képenek
fel újjulásában és fölytül hallad minden
emberi Mesterséget. Az íffjak tellyef-
sek tudatlansággal, gonosz kívánságok-
kal,

kal, mint valami meg rothadt test tel-
lyes ártalmas nedvességekkel és férgek-
kel; ha azért kétfézer háromszor a pré-
dikációra mennek, kérlek mi hasznot
vehetnek abból? a' mit ma tanultak
hónap el felejtik. Egyik vasárnap az
itéletrül, misikon a' Tisztaságrul, har-
madikon a' bünrül 's a' t. hogyan kössék
ezt egybe? hogyan tudják a' törvényt
az Evangeliumtul meg különböztetni,
ha bár százszor tudják is a' Katechis-
must. Az Urnak uta el késztetések
előre *jo nevelés által*, az utánjön az Ur az
ő Templomába Mal. 11. 1. Legelteffé-
tek elsőbe jól a' bárányokat, az után a'
juhokat, hajtsátok meg a' gyöngé ágats-
kakat, mert a' vastagot nem hajthadd a'
hová akarod. Mi tizen nyolcz Eszt.
Parlagon hagyjuk tövéseknek a' mi
szántó földünket, és az után akarunk
neha, neha, egynehány szem magot
fellytül hinteni, melly ha a' gazzal együtt
föl nevelkedik, kérlek mifsoda aratás
következik arra? A' huft a' fazékhoz

égettetjük, hogy még az Istennek tüze se tisztithassa le (Ezech. XXIV. 11. 12.) Oh hát egy lágy meleg prédikáció tisztíthatja e ki? Pelágiánusok vagyunk, hogy az embernek meg térését olly könnyűnek lenni itéltjük, mint ha az ember magát arra disponálhatná, avagy az Istent kísértjük, arra hagyván, hogy ő hatalmassan meg térítheti az embert, holott ő a jó nevelés által ígérte ki öfztani az ő Lelkét Prov. IV. 1-4. Deut. VI. 6, 7.

Hieron. Drexel.

de

Aeternit.

CONSID. I.

Flt nonnunquam, cum in semet descendit quispiam & instituende Confessione conscientiam rimatur, ut copiosos serpentum nidos & tota viperarum agmina reperiat, mireturque secum ipse; Et quaso unde tantum veneni in meo pectore, unde tot pingves colubri, tot mortalia peccata? Unde tantus lacertulorum exercitus? unde tot fœda & libidinose cogi-

cogi-

cogitationes? Horreo ipse tam numerosam pestem. Ne mireris Caussam facile pandemus. Generandis serpentibus valde aptus est locus NB. & humidus & NB, neglectus. En duplex caussa! & humor loci & neglig. eorum, NB, qui Curare debebant. Idem prorsus est in animo humano, si pleraque omnis cura impendatur corpori, delicate id tractetur, laute nutriatur, epulis saginetur, voluptatibus mulceatur; animum incolam illius in humido habitare fatendum est, si jam accedat NB, incuria & neglectus Divinorum, vix ulla salutis habeatur ratio, modo saluum sit corpus, quicquid fiat animo -- quid mirum plurimos hic nasci serpentes, plurimas hic reperiri lethales noxas. Az az Gyakorta meg történik, hogy vallást akarván tesni vizsgálja valaki a maga lelki ésméretit, és fok kigyó féfzkeket és mérges viperáknak egész seregeit tapasztalja magába, honnét tsudálkozván mondja; Honnét vagyon én bennem ennyi mérég? honnét annyi kövér zomok kigyók, annyi halálos bünök? Honnét annyi gyi-

E 3

kok-

koknak seregei ? honnét annyi undok és fajtalan gondolatok ? Magam ifzonyodom è dögleletes metelytül. Ne tsudálkozzál; könnyen okát adjuk. A, kigyoknak szaporodásokra igen alkalmas à nedves és el hagyatott hely. Láthatja è két okokat, mind à helynek nedvességet, mind azoknak *negligentiá* jókat, à kiknek gödött kellett volna viselni. Szinte az vagyon az embernek lelkébe, ha mindè gond tsak à testre fordítatik, ö kényessen simitgattatik, bővön tápláltatik, minden fele gyönyörűségekbe kedve telik; Meg kell vallanunk hogy az abba lakó léleknek nedves helyen kell lakni. Hamár ehez járul à gondatlanság az Isteni dolgoknak el mulatása, ha à lélekre alig vagyon agság; tsak à test legyen egészséges, akár mint legyen a' léleknek állapotja -- mi tsuda ha fok kigyok nemzetteszenek abba, számtalan halálos vétkek találtaffanak,

M. Se-

M. Sebast. Mitternacht.

Rect. Geran. in Pedia.

C. II. EDIT. LIPS. 1666.

Midön ama híres *Philosophus Deogenes* kérdeztetett volna τίς ἀρχὴ πολιτείας αἰτίας Ugyan mi volna fundamenta à Politiai igazgatásnak és az egész ország javának ? azt felelte (à mint *Stobor*snál olvastatik *Jerm. XLI.*) νέων τρεφέας az, az à Germekeknek avagy ifjaknak jó neveltetések. Hasonló vélekedésbe volt ama világon híres *Aristot.* L. VIII. *Polit.* C. I. De ennek igazságául nem fog kételkedni à kinek tsak okosága lészén - se azt ne gondollja valaki, à mint én jól neveltetem az én szüleimtül, én is úgy tselekszem és elég lészén, erre senki ne *provocálljon*, vagy magát regulájul ne tégye - A szülék ne véljék, mint ha szabad akaratjokban állana à fölnevelés, de tudják azt, hogy az Isten-tül keményen meg parantsoltatott Efes. VI. 4. hogy à legyen, intésbe, E 4 fenyi-

fenyítékben, oktatásba az Isteni felelemre. Sz. Pállal egyez böltés Sirak. VII. 25. *Maximus Tyrius Loc. Comm. serm.* 139. és *Antonius serm.* 200. a ma' hires Atyának Kriszostom. Imészavaihoz-zák bé: *οἱ τῶν παιδων κοσμίετης τε καὶ σοφροσύνης ἀμελῶντες πατέρες παιδουκτοῖσι τοῦ χάριτος, καὶ χαλεποτέροι ἢ οἱ υἱοὶ &c.* Ha a szülek nem vonják és szoktatják a gyermekeket tisztességre és mértékletességre, tehát gyilkosí azoknak, sőt még gonoszabak mint gyilkosí. Az ilyen szülek ellen kiált D. Luth. Tom. IV. Jen. Germ. f. 463. Vagynak ugymond, más szülek, kik azt gondolják, hogy elég az ha csak ők házasságban élnek, vagy ha fokra megy tehát; ha jofzágot és tisztességet keresnek hogy. „Fiaiknak nagy örökséget hagyhassanak, semmit nem gondolnak a gyermek neveléssel. Es a' mint most némellyek mondják, ha az én fiamtsak annyit tanult, hogy azzal pénzt nyerhessen, már elég tudos. Nemis akar most senki más-ként nevelni

ni gyermekeket, hanem ravafzságra és mesterfegre, hogy az által el élhessenek. Semmikép nem gondolkodnak arról, hanem hogy az ő szabad akaratjokban állon akár-mint neveljék őket a' kinek minttetzik, mint ha Isten semvolna, a' ki nekik más-ként parantfolta volna, azt, hanem ő magok az ő gyermekeknek Istenek és Uroks' a' t. Erre terhes okokat hoz bé, melly ártalmas emberek legyenek az olyan szülek, melly nagy kárt szereznek az Eklefiában és Politia-ban-is; Es végre így rekefztü be: „Ki vétkezés ez ilyen utálatossá-gban, hanem ugyan magok az olyan Kegyetlen ártalmas és mér-ges szülek, a' kiknek vagy-on ugyan gyermekek, a' kiket Isteni szolgálatra nevelhetnének föl, de a' hasznak szolgálatjára nevelik. Jaj! fölöttebb való jaj! és ismét jaj! mind az illeteneknek! Mert az illeten szülek gonosz-bak a' vadaknál, mert ezek a' természetnek indittásá-bul tanítják fiaikat, mindenik, az ő tulajdonsági szerint: A

golya az ő fiait vízi a' levegő égbe mi-
helen szárnyai nevelkednek, és röptülni
tanítja őket. Mire teremtettek a' mi
gyermekeink, hanem hogy az ég felé
fölígazítsuk őket, hogy è világi fzarán-
dokságba oda föl gyűjtsenek kentset. Az
Izfonyu Elefánt felől írja *Sirabo L.*
XV. Just. Lips. Cent. 1. Epist. 50. és *Petr.*
Crinitius de honesta discipl. C. 13. hogy
jeleffen neveli fel az ő fiait, és ugyan ki-
váltk. Való disciplinát tart arra. A'
Delfin vagy tengeri diúzno felől írja
Alianus L. 1. c. 18. hogy nagy munkával
és fáradsággal szoktatja fiait a' halász
előtt való izaladásra. A' kik azért ke-
veset törődnek a' gyermek nevelésén,
hanem az ő ágyas házaknak oltoványját
mint valami vad ágokat götsörtöffen,
horgassan borgassan oda hagyják nevel-
kedni, az oktan állatoknál-is alább va-
lok, hogy ne mondjam a' jó kertésznél.
Valoba foházkodásra méltó dolog,
hogy fok rendbéli szülek majd végetlen
munkát és gondot, fok tiszteléseket
és

és életeket-is a' mulandokra fordítják,
pel. ok. gazdagságra, épületre s. a' t. de
à *Nemes gyermek nevelist* el mulatják: A'
házi rend tartásba mindennek pompás-
san kell lenni, jó tanított paripának,
kutyanak, agaraknak, karvolynak, so-
lyomnak és eféle egyéb madarkáknak
meg kell lenni, *item* jó palérozott
fegyvernek minden szegéletbe kell tűn-
dökleni, tsak a' Fiutt kell abba hagyni,
annak drága elméjének kell tsimozatlan
maradni és a' bünöknek rosdájátul meg
emésztenni. *Diogenes* fok szokkal fed-
dette *inertiam* & *infcitiam* *Megarensum*
(talám nem kevesbé mi a' Magyarokét)
pecora sollicité curantium, juventutem mini-
me, és azt mondotta a' mint *Ælianus* bi-
zonítja *L. XII.* hogy örömöstjebb lenne
Megariaknak Ketskéjek nint fiok; mái
nap mondaná inkább lennék ökrök
vagy sörtelelek a' Magyaroknak, mert
azokra szorgalmatosb gondot viselnek
mint gyermekekre. Ezek és ezekhez
hasonlók föl sörkenthetik a' szüleket,
E 6 hogy

hogy ez után ne botsáfsák, olly szabad kedvekre gyermekeket, hanem a' jó nevelés felől szorgalmatosbak legyenek. A' kiknek pedig még ezek nem elégek, gondolják meg az Istennek rettenetes haragját és büntetését, melly azon szülek ellen volts - vagyon-is, a' kik az Apostol inése szerint nevelik gyermekeiket. Az neveletlen gyermekek miatt szenvednek végtére a' szülek nagy szív fájdalmakat, az egész família örök gyalázatot és szemre hányást, nagy sohajtva jaj kiáltást, úgy hogy még az orát is meg átkozzák, a' melyben az ollyan Fiu é világra született, holott sem az ora sem a nap nem oka annak a' gonosznak hanem magok a' szülek, a' kik jobban nem nevelték gyermekeket, és a' miatt kell osztán szív fájdalommal és öfz hajjal koporsóban szállani nékiek. Azert méltán jól szívekre vehetik a' kegyes szülek a' mit Bölts Salomon mond Péld. XXIII. 13. és ott Luth. in Glossa: „Ha te meg ostromozod tehát, nemiut arra, hogy a' hohér ostromozza

ötet,

ötet. Annak meg kell lenni, ha az Atya, nem tselekfzi, hat a Mester Janko: valamellyiket senki el nem kerülheti; mert, ez az Istennek írélete, Luth. Kiváltk. hánnyák meg iól Sir. XXX. 7-14. A' ki penig sem a' sz. Lelket nem akárja halgatni, sem a' rettenetes példákkal nem gondol, meg lássa mint ad iövendöben számot ama kemény bironak.

A' Testre való gondrul.

Nem kell gyöngé és drága ételekre szoktatni, mert az talám nem mindenkor és mindenütt lehet meg tölök, főképpen ha el szakadnak Atyok házoktul, a' szokást penig az után-is meg kívánnyá a természet, és ha meg nem adják neki a' szokott táplálást, tehát el szokott szakaszkodni, néha az betegség és halál is követi lásd Lockiust a Nemes Ifjaknak fel nevelésekrül S. 13. 15. *Qui corpus saginat animum emaciat* azt mondja Noblius Gnost. p. 8. can. v. 1. A' ruházatot a' mi illeti nem kell drága, tzipra, tarka és lágy ruhákba járatni őket, mert

E 7 a' vé-

a' végre az elmét is bujaságra, kevélységre és pompára hajtja, úgy hogy az egész patrimonium se legyen elég a' magok tzifrálafokra. Jól meg gondolta ezt ama *Lacedemonbéli* Fejedelem *Lysander*, mikor az ő Fiának drága és tisztességes ruhák ajándékoztattak *Dionysius* tül *Sicilianak Tyrannusátul*, nem engedte meg hogy magokra vegyék, félvén attul, hogy az által kevélyfégre bujaságra és lágyságra ne szoknának a' mint ezt *Plutarchus* említti in *Lysandro*. Bizony ez a' Pogányok keresztényeket meg szégyenített amaz utolsó napon. Azt is intésre méltónak ítélem lenni, hogy vitéz ruhába ne járassd fiadat, ha katonát nem akarsz belőlök tsinálni, mert elméjét is utánna szokta vonni. A' testnek gondviseleféhez tartozik az is, hogy néha szabadság engetteték nekik, mert *Quod caret alterna requie durabile non est.*
Az elmére való gondviselestrül.

Mikor kell el kezdetni a' gyermekkel a' tanulást? Fel, Mindjárt mihelen szólni kez-

kezdenek, nem hatodik vagy hetedik eszt. mulva. A' kik ezt javallották a' régi jámborok, közül, értették az iskolában küldést, nem az otthon való oktatást. Semmi kakas, sem az ördög ki nem vakarhatja a' sz. Léleknek *Timotheus* öreg Anyja felől tett ditséretét, hogy ő tífotsömökorátul fogva tanétotta *Timotheust* a' sz. íráfokba. *Plutarch, Περὶ παιδείων.* Azt akarja hogy τὰ τέχνη ἐξ ὀνόχων ἀπαλῶν à teneris ungvisculis a' mint *Cicero* magyarázza *Epist. I. Famil. L. VI.* Es a' mint *Plautus* szól in *Pseudolo*: ab *incunabulis*, az, az a' böltsötül kezdjek el. Mert nem helytelen mondia *Erasmus de liber. instit.* Ut natus est homo, statim moribus discendis aptus est. Maga az experientia tanított, hogy mihelyen tsak ülni tud a' gyermek, már valamit lát s hall mindent el követni igyekezik, egy intéfre maíd öszvötsukolja kezeit, más embernek kezeit meg tsukolja s-a' t.

Mitül örizték magokat a' szülek? F. Megtanított arra önnön maga az igaság-nak

nak szája Mátt. XVII. 6. Ha tsak egy tsöp kereftény vér vagy on a' szülekbe vagy Præceptorokba, előttök hordozák ez igéket. Es mivel erre semmi nem hathatosb a példa adásnál, leg inkább a szüleknek kell kegyes, mértékletes és kereftényi étellel előttök forgódni, hogy tsak leg Kissebbe se vehessének látás, vagy hallás által botráncozást. Mellyre még a Pogány Romaiak is vigyáztak, mert midőn egy *Manlius* nevű tanács Feleségét meg tsokolta volna az ő Leánya előtt, azért a *Censor* Catorul a tanács rendből ki tszittatott *Plut. in Præcep. Conjug. Hiero Syracusanus* azért feddi *Epicharmus Poëta*t, hogy egy disztelen igét mondott az ő Felesége előtt, a mint ugyan azon *Plutarchus* bizonyítja *Apoph. Reg. & Imperat. Invenalis* hasonloképpen jelessen ír ezekről *Sat. 14. v. 42. Nihil dictu fœdum, visusque hæc limina tangat, Intra quæ puer est: Procul hinc procul inde puella, Lenonum & cantus pernoscantis parafui. NB. Maxima debe-*
tur

tur *puero reverentia. &c.* Az, az semmi szemtelem dolgot nem kell tselekedni abban a házban a hol a gyermek vagy on, távul légy onnét minden léder motskos beszédű szerelmes eneket éneklő: *Nagy bötsület nyujtasék mindentül kúcsinyeknek.* Ha valami morestelen gombba ember jön házadba, mindjárt ki vigyed előle a gyermeket, hogy valami rutfzót ne halljon tülö, vagy rut maga viseléfét ne lássa. Ha bort vagy sört arultatfz, vagy vendégséget inditatfz, oda sebotsáffad, főkép ha olyan emberek találának öszvö gyülni a kiktül valami derekas dolgot nem hallhat vagy láthat; se a tseled vagy akár kiis szitkokkal, esküvésekkel, otsmány fötsö-gésekkel, rut *gestw*okkal körülöttök ne forgolódjanak mert az által szoknak parafzti grobiánus erköltsökre. Kotska és kártya játékot éppen ne engedj nékiek, mert azzal vesztik el leg jobb ide-jeket. Azzal jádzák el végre még a rajtok valót-iss-a t. *Adco a teneris as-vefcere multum est.*
A'

A' mint közönségesen minden pogány és utálatos vétkek, kép mutatás, gonosz és buja bé vett szokások a gyermek nevelésbul, mint valami meg vesztett bűdös tóbul és mérges forrásbul szármoznak; ugy nem kevesbé ide tartozik az-is, hogy a melly szüleet Isten magzatokkal meg áldott, alig földülnek fel, hogy majd tessi gyönyörködtető vendégségekbe botsátják (mellyet a pogányok-is távoztattak) sőt magok taníttatják, abba gyönyörködnek, a melly bizony nagy bolondság, és fok ezen az által pokolra tántzolja lelkeket, sőt mindnyájan valakik azt bűnnek nem esmérík lenni és pententiát nem tartván el nem hagyják (*Holott jól tudom fok világban ragazkodó elmék ellenem kérdésbe fogják venni, ha szabadé a tántz? De ezek ha igaz Evangelicusok olvassák a híres és Tudos Wockerodt Gothai Reetornak errül irt külömbféle munkáit: Nékiünk Magyaroknak elég lebet a mit hajdanában a mi kegyés jámbor és tudos eleink végeztek a Váradi synodusba,*

melly.

mellynek ezéránt szölo Canona Ciráltatik in Agendis Reform. avagy tsak azt fontolják jól meg a mit a régi jámborok szoktak mondani; Saltus est circulus, cujus centrum est diabolus) Ezekhez járul az-is, hogy kész akartva részegfégre, torkollágra és bujaságra szoktattatnak, midön lakodalmakba botsáttatnak, főképp a hol az Atyafiaktul vagy másjó akaróktul erőltetnek: A' nélkül-is a gyermekek semmit nem tudnak a mértékletességhez, hogy arrra vigyáznának, sőt az ő tulajdon *temperamentumok* minden mértékletlenségre vífzen, bár másoktul ne erőltessenek-is. Meg látsák azért azok mint fognak meg állani a jövőendő kemény ítéletbe, a kik a gyöngé palántákat mind addig bővön öntözik, mig gyökerekbül-is ki pároljanak, és a sz. Keresztségbe belejék foltatott lelki nedveséget és erőt, tud. il. az ujjonnan születést ki száraztatják. De hogy itt mindennek szája bé dugattassék elég legyen erősségül bé hozni sz. Pál intését

Efes.

Efes. VI. 4. *Ti Atyák neveljétek, fel a ti magzatitokat tudományba (avagy disciplinába) és NB. az Ur beszédének intésebe, nem mértékletségbe, hívásos testi gyönyörűségekbe, bolond ugrálásokba és tántzolásokba; mert ekképpen nem hogy föl nevelnétek, de inkább megfojtjátok őket és a Molochnak áldoztatok, hogy végre a' gychenna tüzének fiai legyenek. Mellytül Isten őjjon mindeneiket. Amen.*

Kegyes Olvasó midőn e munkát el végezném akadott kezembe egy alkalmas régi deák könyvtáskamelly-be is szép ide tartozó intéseket találtam, a ki kaphatja igen jól tselekedik ha ezzel Conferálni fogja; Auctor est M. Anton. Mokerus Prof. Erfurt. Evangelicus, scripsit de Liberali discipl. atque educ. liberorum salutaria vitæ præcepta ac morum honestatis & pietatis exempla ex sacris & profanis Auctoribus desumpta - juxta tres ætates infantiam, pueritiam & adolefc. Edit. Franc.

cof. ad Mœn. 1577.

VE'GE.

Szent

Szent Dávid Soltáribul ki vétetet két Pfálmusok mellyek a kegyes Olvasónak elmélkedésére és lelki hasznára ide végrül fel tétettek.

C. SOLTA'R.

ORvendeztetek az URnak földnek minden lakosí.

2. Szolgáljatok az URnak vigasággal; menjete ő eleibe örömmel.

3. Tudjátok meg hogy az UR az Isten: ő teremtet minket, (és nem mi magunk.) ő népe vagyunk és az ő mezeinek juhai.

4. Menjete ő bé az ő kapuin haláadásál, az ő pitvariba ditsérettel; adjatok halálat neki, áldjátok az ő nevét.

5. Mert jó az Ur: mind örökké *vagy* az ő irgalmasága; nemzetségről nemzetségre az ő tökéletessége.

CII. SOLTAR.

URam hallgass meg az én imádságomat; és az én kiáltásom jösson te hozzád,

3 Ne

3. Ne rejsd-e la' te ortzádat én tölem, a' melly nap szorongattatom: hajtsd én hozzám a' te füledet, a' melly nap kiáltok; hamar hallgass-meg engemet.

4. Mert meg emésztenek mint a' füst az én napjaim, és az én tsontaim mint az üszög megégtenek.

5. Az én szívem minekutánna megverettetett, megfáradott mint a' fű, annyira hogy elfelejtkezzé ételmrőlis.

6. An én nyögésemnek szava miatt az én tsontom az én húsomhoz ragadott.

7. Ha sonlatosá löttem a' puztában lakozó ökörbikához: olyanná löttem mint a' bagoly a' puztában.

8. Vigyázok, és olyan vagyok mint az egyedül való veréb a' házheján.

9. Minden napon gyalázattal illetnek engemet az én ellenségim; és a' kik engemet tsúfolnak, én reám esküsznek.

10. Annak okáért a' port mint a' ke nyeret érzem vala; és az én italomat könyhúllatafál egyelitem vala.

11. A' te haragod és busulásod miatt; mert fel emelvén a' földhöz ütöttél engemet,

12. Az

12. Az én napjaim ha sonlatosok az elhanyatlott árnyékhoz; és én mint a' fű megfáradtam.

13. Te pedig URam mind örökké megmaradsz, és a' te emlékezeted nemzetségrül nemzetségre *megmarad*.

14. *Azért* te felkelvén könyörülj a' Sionon; mert ideje hogy könyörülj rajta, mert eljött az idő.

15. Mert a' te szolgálid annak köveiben gyönyörködnek, és annak porán könyörülnek.

16. Es félük a' Pogányok az URnak nevét, és e' földnek minden Királyi a' te ditsőségedet;

17. Mivel hogy az UR megépítvén a' Siont, meg láttatott az ő ditsőségeben.

18. Es a' nyomoróltaknak könyörgésekre tekintett, és azoknak könyörgéseket meg nem utálta.

19. Irattassék-meg ez a' következendő nemzetségnek *hasnára*, hogy a' megújított nép ditsérje az URat.

20. Mivel hogy alá tekintett az ő maga-

ga-

gafságos szentséges helyéből: az UR a' mennyekből a' földre tekintett.

21. Hogy meg hallaná a' foglyoknak nyögéseket, és meg öldözná a' halálnak fiait.

22. Hogy hirdessék Sionban az UR nevét, és az ő ditséretit Jerúsálemben:

23. Mikor sok népek gyűlnek egybe, és sok országok hogy szolgáljanak az Urnak.

24. Ki ez útban nyomorgatván az én erőmet, az én életemnek napjait meg rövidíti:

25. Ezt mondam azért: En Erös Istenem ne vigy-el engemet az én napjaimnak felén; mind örökkön örökké vagy-nak a' te ezfendeid.

26. Minek előtte e' földet fundáltad volna, és a' te kezeidnek munkája, az egek volnának.

27. Ezek elvesznek, de te meg mardsz: mind ezek mint a' ruha meg avúlnak, mint az öltözetet elváltottatod azokat, és elváltoznak.

28. Te pedig ugyan azon vagy, és a' te ezfendeid el nem fogynak.

29. A' te szolgálidnak fiai megmaradnak, és azoknak magvok te előtted meg erősítettik,

